

Det norske ETTERKRIGSOPPGJØRET og begivenhetene som ledet frem til det

Av P. O. Storlid

Nedenfor følger første del av en noe konsentrert oversettelse av P.O. Storlids foredrag ved det internasjonale symposium i Bergen i november 1994 arrangert av Universitetet i Bergen og Goetheinstituttet. Foredraget ble holdt på engelsk. Del to kommer i neste nummer. Det er meningen at samtlige foredrag og referat fra debatten skal komme i bokform til høsten. Utgivere er Bergen Universitet og Goetheinstituttet.

Ettersom emnet for dette symposiet er det etterkrigsoppgjør som fant sted i dette landet, ser jeg det som min oppgave å trekke frem fra glemselen begivenheter og omstendigheter som ledet frem til det, for å gi, i grove trekk, et inntrykk av den scene som «den annen side» beveget seg på, dvs. hvordan de følte, tenkte og reagerte på de begivenheter som de i disse fjerne tider stod overfor.

«Back to the twentis»

Går vi tilbake til de tidlige 20-år, er det verd å nevne at Norges sosialistiske eller sosialdemokratiske arbeiderparti, som det eneste i Vesteuropa, sluttet seg til Komintern og i sitt program erklærte seg selv som et marxistisk klassekampparti. Det er riktig at det etter få år ble ekskludert fra den Kommunistiske Internasjonale, men det beholdt sin ideologiske plattform som beskrevet. Dette faktum, pluss resultatene av den russiske revolusjon som åpent sikket mot verdensrevolusjonen, skapte sterk frykt i vide kretser i landets befolkning. Dette, pluss den økonomiske verdenskrise og et parlamentarisk system som på den tid viste seg ineffektivt og uegnet til å løse nasjonens problemer, er bakgrunnen for Vidkun Quislings inntreden på den politiske scene.

Det er ikke meningen her å forsøke seg på noen biografi over Quisling. Ikke desto mindre, etter som han er krumtappen i historien om NS-bevegelsen og samarbeidspolitikken under Annen Verdenskrig, er det nødvendig at vi en kort tid oppholder oss ved ham.

Et fornuftig spørsmål kunne være: Virket han som et menneske man kunne stole på, eller ikke? Hva mente

hans tidlige og senere tilhengere å se i ham? Hva var hans program?

Quisling var, som jeg tror enhver vil være enig i, en karriereoffiser med uvanlig intellektuell begavelse. Vår mer enn halvannet hundre år gamle krigsskole har til denne dag ikke sett noen annen nå hans eksamensresultater. Han oppgav sin generalstabs-karriere for å gå inn i Fridtjof Nansens hjelpearbeid i Russland, som han kom til å bli den relle leder av, og utførte med godt resultat viktige oppgaver for Nasjonenes Forbund. Hans lange tjeneste i Russland gjorde ham til Norges beste kjenner av dette gåtefulle landet og dets bolsjevikledere. Den bragte ham også ordenen Commander of The British Empire som takk for diplomatiske tjenester gjort Storbritannia i en tid da landet var uten diplomatisk forbindelse med USSR. Med denne bakgrunn stod Quisling høyt i det offentlige omdømme i Norge, og fortjente det.

Trettiårene.

Dette skulle komme til å forandre seg raskt, da han i 1930 fremstod med en serie avisartikler, senere utgitt i bokform under tittelen «Russland og Vi». Det skaffet ham forbitret fiendskap fra den «røde» siden, men også forbigående sympati fra den motsatte, som fikk ham til å motta posten som forsvarsminister i Bondepartiets mindretallsregjering 1931-33. Etter dette gikk han igang med å bygge opp sin bevegelse Nasjonal Samling. Dette skapte uvilje mot ham også i de borgerlige partier, som fryktet for en oppsplitting av sine potensielle velgere.

Denne hans nyskapning faller ganske visst innenfor rammen av antikommunis-

tisk, og også anti-liberal og anti-parlamentarisk europeisk tenkning, som gav seg sine mest markerte utslag først i den italienske fascisme og deretter i tysk nasjonal-socialisme. Ikke desto mindre uttrykker hans program utvilsomt hans egne, originale tanker. Det er en blanding av nasjonalisme og korporativistisk tenkning, og med en markert religiøs komponent. Det hadde, om man absolutt må sammenligne, mere likhet med fascismen enn med nasjonalsosialismen.

Nedrustning og krigstrussel.

Fra 1935 av begynte han å advare om en kommende storkrig mellom Versaillesmaktene og det nye Tyskland, og gikk inn for sterk oppbygging av Norges forsvar og en strengt nøytral utenrikspolitikk, som eneste mulighet for å holde Norge utenfor den kommende konflikt. Ytterst får brydde seg om det, og da krigen til slutt kom, var Norge uten sammenligning Europas mest nedrustede og forsvarsløse land. Siden 1935 hadde det hatt en sosialistregjering med det uttrykkelige program å avskaffe det militære forsvar. Det er denne forswarets tilstand, og ikke noen forræderihandling, som er årsaken til at dette fjerne landet kunne invaderes og okkuperes slik det skjedde, til tross for at det fra naturens side, og med datidens tekniske og militære hjelpemidler, var en nærmest uinntagelig festning.

Jeg skal ikke i dette resymé komme inn på det mulige innhold av Quislings samtaler med Hitler i 1939. La meg bare peke på at Quisling åpenbart ikke var noen partner i, eller del av, den tyske plan for invasjonen eller det

(Forts. side 6)

Historien om et fullmaktsforslag - og en bauta

Av Jon Sand

I går (6. april) fikk jeg bare et lite glimt av Dagsrevyen. Jeg så en tidligere stortingspresident - det var han som «glemte» å fortolke smykker da han kom hjem fra utlandet - avduke et monument over C. J. Hambro. I forbindelse med avdukingen bragte den uheldige smykkeimportør en hyllest til Hambro for å ha fått vedtatt «Elverumsfullmakten».

Professor i statsrett, dr. Frede Castberg skriver i en Dagboksoppteegnelse fra London 18.01.-45, inntatt s. 96 i Castbergs bok «Minner»: «Men når man i det referat som sommeren 1940 ble satt opp - med rettelse i det opprinnelige, - sier at fullmakten ble vedtatt, føler jeg meg ikke overbevist om at dette er riktig. Fylkesmann Utheim hevdet bestemt forleden aften at noen Elverumsfullmakt ikke forelå.» Lenger nede på samme side skriver dr. Castberg: «Han (Hambro) vil ikke være med på at den fullmakt han foreslo (og muligens fikk vedtatt) var et utslag av konstitusjonell nødvendighet og ga regjeringen myndighet utover de vanlige myndighetsgrenser.»

Under overskriften «Ham-

bro» skriver Akershus Arbeiderblad 20.04.-90 bl.a.: «Dette essensielle politiske aktstykket formulerte stortingspresident Hambro selv der og da, og det fikk den største betydning for vår London-regjering. Slik ble Elverumsfullmakten historisk, selv om den ifølge kong Olav aldri ble vedtatt av Stortinget i beslutningsform. (Min understr.)

I boken «Mot stupet» skriver Kjell Fjørtoft side 317 om Elverumsmøte: «Når Hambro som siste taler tar ordet, nevner han ikke sitt eget forslag om en generalfullmakt med et ord. Og han tar ikke forslaget opp til votering.»

Side 318 lar Fjørtoft gjengi Hambros begrunnelse: «Og når jeg ikke formelt lot votere over det forslag som var fremsatt av mig, skyldtes det først og fremst mitt inntrykk av at Førre ville reise en sterk motstand om det kom til votering.»

Dagbladet for 8. april 1960 har en kronikk «Myten om Elverumsfullmakten» av den senere kjente NRK-medarbeider cand.jur. Eivind Otto Hjelle. Hjelle skriver bl.a.: «Ved dette 20-års jubileum må det være rett å ta noen glans av denne myten om

(Forts. side 6)

Kongelig bulletin

Av Rolv Olsen

Kjære landsmenn!

I forbindelse med Frigjøringsjubileet har Kongen sett på rettsoppgjøret igjen. Det viser seg umulig å finne «Elverumsfullmakten». Da dessuten Folkeretten setter forbud mot å regjere (lage lover) fra fremmed territorium, strykes de provisoriske anordninger rettsoppgjøret bygger på.

Når det gjelder Kapitulasjonsavtalen av 10. juni 1940, har professor Skodvin returnert den da han har funnet ut

at hans tyskkunnskaper er utilstrekkelige. Han er heller ingen jurist. En gruppe satt sammen av eksperter på områdene folkerett, tysk og norsk militærjuss har gitt en uttalelse.

Vi, Kong Harald, Norges Konge, gjør vitterlig:

Kapitulasjonsavtalen av 10. juni 1940 er en total kapitulasjon. 97.000 av våre landsmenn som ble stemplet som landssvikere, er renvasket og inviteres til å delta i festlighetene.

Det er lov til å drømme.

UTE OG HJEMME

Av Varg J. Veum

50 år etter 1945 - noen refleksjoner

For 50 år siden ble Tyskland utropt som verdens største krigshisser og menneskefiendtlig land. Tyskland ble utelukket fra det gode selskap av verdens land.

I og med fordømmelsen og passiviseringen av Tyskland skulle en tro at verden og spesielt Europa skulle få leve uten krig og elendighet. Men, nei verden har de siste 50 år vært gjensøkt av krig og lidelser uten at Tyskland har vært involvert i hendelsene. Leserne av Folk & Land vet at Tyskland ikke var en krigshisser, men forsvarer av sin rett til å eksistere uten kontroll fra England og den internasjonale kapital.

Nylig har en fått høre at Tyskland oppfant den dødelige nervegassen Sarin, som ble tatt i bruk av en religiøs gruppe i Japan. Tyskerne tok ikke gassen i bruk!

Våre venner, Verdenssheriffen USA, produserte et meget farlig våpen under Vietnam krigen, Orange agent. USA var ikke like omtensksom som tyskerne - nei USA måtte bruke sitt dødelige og miljøskadelige våpen mot sivilbefolkningen i Nord-Vietnam. USA brukte sivilbefolkningen i Nord-Vietnam i et gigantisk laboratorieforsøk med nevnte våpen! Bare med noen få unntak har slikt hent før.

Vi spør hvem som var verst, Tyskland eller USA? Dette til og med uten å blande inn atombombene som USA slapp over Hiroshima og Nagasaki! Når skal stigmatiseringen av Tyskland slutte?

Norske politikere og deres troverdighet

For 50 år siden ble NS-folk utlagt som Norgeshistoriens største forbrytere. De ble fengslet og fradømt ære. Men ingen kunne beskylde dem for svindel med statlige midler. Likevel ble de og deres barn brennmerket av det politiske Norge. Men NS-barna, kan i dag som alltid gå med løftet hode. Deres fedre og mødre var ikke forbrytere som bedro samfunnet for å skaffe seg og sitt parti penger. De ble dømt etter ulover av et knebøyet rettsvesen.

Hvordan står det til i Arbeiderpartiets velferdstat? I og med arrestasjonen og Landssvikdommene over NS-folkene skulle en tro at Norge var blitt rensket for uærlige politikere og folkevalgte. Men nei, aldri før har vårt land opplevd så mange uærlige politikere som nettopp etter 8. mai 1945. Vi skal ikke trette med oppramsing av forbrytelser mot straffeloven utført av norske politikere siden 1945. - Vi vil her bare konsentrere oss om noen få:

Stortingsmedlemmet som smuglet diamantring til sin kone. Regjeringsmedlemmet som skrev falske reiseregninger. Regjeringsmedlemmet som bekostet oppussing av sin private bolig på statens bekostning. Regjeringsmedlemmene som lot familien reise med fly på folkets regning. Stortingsrepresentantene som smuglet sprit og vin etter en representasjonsreise. Regjeringsmedlemmet som hadde underslått penger fra et fagforbund. Stortingsrepresentanten som undro NOK 1.000.000 fra beskatning. Sjefen i Norges Bank som tilsynelatende ikke har vanlig oppfatning av økonomisk etikk. Lenge har vi kjent til at en organisasjon tilhørende DnA - AOF, (Arbeidernes Opplysningsforbund) - i mange tilfeller har oppgitt flere deltakere på kurs for å få statsstøtte til kurs de ikke arrangerte eller kurs som med riktig deltagerantall ikke ville være berettiget til statsstøtte.

Deite er bare en liten del av «Pytt, pytt-holdningene» blant våre politikere. De siste ukene har vi møtt en ny politikerkandale! Ungdomspolitikere som jukset grovt med medlemstallet for å få større tilskudd fra staten. Av alle våre politiske partier er Arbeiderpartiet det som har vært dyktigst i å bedra staten. Kommer dette av partiet anser statens penger som sine egne og at de derfor ikke gjør noe galt når de tilegner seg tilskudd på falske premisser? Alle partier og deres ungdomsorganisasjoner har deltatt i bedrageriet av statsmidler. Vi venter nå på samfunnets reaksjon. Vil det fordømme bedrageriene eller vil det sope svindelen under teppet og håpe at folket glemmer?

Historikere på krigsstien

Tidligere skolesjef i Bærum, Thorleif Øisang, hadde en meget god og opplysende kronikk i Dagbladet søndag 26. mars 1995. I denne kronikken tar Øisang historikeren Arnfinn Moland i skole vedrørende tidsrommet 1940-1945 og landssvikoppjøret. Øisang har tidligere skrevet om dette i en kronikk i Aftenposten. I sin nye artikkel fortsetter Øisang sin historiegjennomgang og slår fast at England og Frankrike ønsket å flytte krigen fra Mellom-Europa til Skandinavia. Med dette ønsket Frankrike å lette trykket mot den franske grense og England å spre de tyske soldater i håp om å svekke den tyske hær.

Øisang slår fast at rettsoppjøret etter krigen var blant de strenge i Europa. Han retter søkelyset mot innføringen av dødsstraff i

Jubileet og tapernes barn

Av Ole Wilhelm Klüver

Tyskerungene har fått oppmerksomhet gjennom flere artikler nå på nyåret. Det bør også kastes lys over NS-ungene.

Hvorfor ble min egen far og mor, og mange andre i familien, helhjertede tilhengere av Quisling og entusiastiske medlemmer av NS?

Jeg har en følelse av at grensen mellom de krigende ikke fulgte landegrensene, men helt andre linjer dypt inne i landenes befolkning. Hvis 95.000 nordmenn ble tiltalt for landssvik, så utgjør de med barna kanskje 300.000 mennesker. Da er vi oppe i 10% av landets befolkning, og Norge kan ikke lenger kalles et ensartet uskyldig land, isolert fra kontinentale strømninger.

Et faktum er at den 8. mai 1945 tapte nazistene, fascistene og NS. Jubileet skal feire vinnerne, og nødvendigvis må taperne males med kontrastfarger. Femti år har gått siden fredsvåren. Hvis noen håper at konflikten tilhører historien, og at borgerne har rakt hverandre hånden igjen etter alle årene, da vil jeg få opplyse om visse komplikasjoner i fredstilstanden.

Hvis en krig utkjempes av minimum to parter, må den varige freden gjenvinnes gjennom kontakt mellom de samme partene. Jeg går ut fra at det er grunntanken i det fredsdiplomati som Norge i det siste har blitt berømt for.

De gamle NS-erne, som jeg kjenner mange av (jeg må si det i fortid, for mor og far er døde, og de fleste av deres venner), kom aldri i dialog med de seirende. De kunne bli akspetert i etterkrigs-samfunnet i den grad de holdt munn om sine politiske meninger. Mange NS-familier ble etter hvert eksperter på å holde munn, slik at ikke engang deres barn fikk høre om deres fordums idealer. De fleste NS-barna jeg har truffet,

har uttrykt mistro og fortvilelse da de ad omveier fikk vite. Fortvilelse for ikke å ha blitt tatt alvorlig av sine egne foreldre. Og mistro fordi foreldrenes taushet underbygget mistanken om skyld.

Altså har ikke det seirende Norge søkt noen fredsprosess i eget land. Kanskje har man tenkt at taperne snart skal dø ut? Biologisk har de helt rett, men de glemmer avkommet; arvtagerne. I 1993 skrev Eystein Eggen om sin oppvekst som sønn av en nazist-far og NS-mor. Boken bar den megetsigende tittelen «Gutten fra Gimle» og er det grunnverket som hjelper vår generasjon å gå oppreist, frigjort fra våre foreldre. Vi må i dag iallfall være 200.000 barn og barnebarn av NS-ere. Oss vil da samfunnet søke kontakt med, og ikke prøve å fortie. Og «Gutten fra Gimle» fikk svært mange positive omtaler i pressen (Skjønt den ble slaktet i Senterpartiets Nord-Trøndelag, gjennom Trønder-Avisa.)

Det viser seg at hindringen for konfliktløsning åpnet ikke er i samfunnet. Det kreves ikke lenger taushet. Foreldrenes taushet er heller ikke lenger den store hindringen. For de dør ut. Det er den selvpålagte taushet som i dag er NS-barnas største trussel. Jeg vet at noen utsetter og utsetter tidspunktet for å snakke ut. «Når jeg blir pensjonist,» sier en. «Når jeg har fått meg en skikkelig jobb,» sier en annen.

Skal vi kunne forholde oss til våre egne foreldre, må vi kunne si hvem de var. Skal vi forholde oss til historien, må vi kjenne den, søke den. Et individs integritet og ståsted forutsetter oppriktighet og nærhet til verden.

Men vi har arvet både flukten, frykten og tausheten. Barna opplevde freden med sartere nerver enn foreldrene, og vår frykt er innbakt i oss, innkapslet på grunn av vår psykes oppvekstvilkår. De fleste sier derfor: Jeg skjøn-

ner at krigen er et problem for deg, men personlig har jeg lagt det stoffet bak meg.

Jeg er bange for disse tøværstider. Hva skjer med den nedsette frykten vår når klimaet blir mildere? Blir ikke vår fortid absurd å tenke på? Vi satte alle våre krefter til for å bli som tause kameleoner. Og så har vi blitt usynlige for oss selv.

I dag har vi ingenting. De som ingenting har, trenger ikke ståsted. Kjære NS-barn - la ikke tausheten bli vår grav!

NS-barna og ytringsfriheten

Av Inger Cecilie Stridskleiv

Den 17.02. skrev Ole Wilhelm Klüver om frigjøringsjubileet og tapernes barn i Dagbladet. Han mener at hindringen for konfliktløsning åpnet mellom NS-barn og samfunnet ikke lenger er i samfunnet. Blir dette innlegget tatt inn, vil også jeg tro at han har rett, og at det virkelig er kommet tøvær i Norge. (Innlegget ble refusert, red.anm.) Cecilie Høigård spurte 21.02. om hva de sloss for under krigen. Som NS-barn født etter krigen har også jeg undret meg over det. Min erfaring er at NS-folk og andre nordmenn stort sett hadde like idealer, men at NS-folkene i høyere grad levde etter dem. Den manglende ytringsfriheten sementerte de gjensidige oppfatningene etterkrigsoppjøret skapte. Så sent som i 1962 ga stortingsmann Christie uttrykk for at NS-folk med "kontroversielle" og åpne meninger var en fare for sine mere stillfærende meningsfeller. Represalietrusselen var åpenbar. Intet annet enn anger og ruelse skulle tolereres. NS-barn har måttet velge mellom samfunnet og sine foreldre. Også bøker om NS-barn er blitt fortiet om de har kommet ut. Den mest representantive, med 12 intervjuer skrevet av Asgeir Olden kom i 1988 og het «Fødd skuldig». Knapt noen har hørt om Bjørg Bjørsviks bok «Nazi-barn» som kom i 1993, samme året som boken til Eystein Eggen, «Gutten fra Gimle». Han er sønn av en nazistfar og en NS-mor. At denne boken er mer kjent, skyldes kan-

(Forts. side 7)

forbindelse med landssvikoppjøret. Det var mange fremtredende personer som uttalte seg mot dette allerede i 40-årene. Dødsstraff var et straffemåte Norge hadde kvittet seg med i straffeloven av 22. mai 1902 (ikrafttredelse 1. jan. 1905). Den militære straffelov som tråtte i kraft samtidig åpnet for dødsstraff for de groveste militære forbrytelser, dog skulle dødsstraffen kun anvendes i krigstid og ikke mot personer under 18 år. Erik «Blodøks» Solem overså straffeloven av 1902 og den nye militære straffelov da han sammen med andre utformet Landssviklovene.

Tidligere skolesjef Øisang er en modig mann. Han vet sikkert hva han utsetter seg for. Takk til Øisang for hans kronikker. Han har aldri delt politisk syn med «den gale siden», men hans rettferdighets-syn har allikevel bragt ham på barrikadene. Det kan ikke være lojalitetsbrudd noen vei å ville bringe sannhet og rett inn i norsk jus og historie igjen?

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
HAKON WARENDORPH

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Kontortider:
Tirsdag og onsdag kl. 11-15.
Telefon: 22 56 10 34.
Redaktørene treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,-, utland kr. 240,-).

Giro: Post 0808.51 64504. Bank 6063.0501248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppsies skriftlig.

Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spaltem.m. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: A/S HISTORISK FORLAG
ISBN 0802-9652

Hvor og hvem var alle som holdt hjulene i gang?

Når dette skrives er 8. maijubelen forestående, men - får vi tro - vel fordøyet av våre lesere når avisen foreligger. Meget av det som har vært skrevet og sagt i denne tiden, har nok gitt fordøyelsvansker for mange. Selv blant «gode jøssinger» har kosten av og til vært for fet.

Det er liten grunn til å repetere de forskjellige utsagn. Meget har vært hinsides fornuftig vurdering, men meget også med sans for realiteter og med et perspektiv på fremtiden som også NS-folk kan finne mening i. Det mest bemerkelsesverdige er den mangel på historiske kunnskaper og juridisk viten som mange av de mest prominente bidragsyterne til media har lagt for dagen. Når vi bruker denne forsiktige formulering, er det fordi vi ikke ønsker å tillegge skribentene uedle hensikter og motiver.

Gjennom årene har vi i vår beskjedne andel av landets store informasjonsflora gang på gang forelagt leserne de korrektiver til historien som vi mener er vesentlige. Vi har også - gang på gang - trukket frem de internasjonale lovverk som regulerer de forhold vi «hjemmeværende» var underlagt. Også våre egne lover med Grunnloven som basis som både hjemmefront og utefront av alle kategorier skulle forholde seg til, er selvfølgelig behandlet.

Vi ser det som rimelig at «mannen i gata» synser, mener og dømmer på spinkelt grunnlag etter så mange års desinformasjon på avgjørende områder. Det er ikke med samme overbærenhet vi registrerer den nevnte prominensens beskyldninger, fremsatt uten relevant dokumentasjon og med suveren tilside-setting av den overveldende dokumentasjon som lenge har vært tilgjengelig og fremlagt fra vår side. I tillegg også den like suverene avvising av handlingenes og den handlendes gode forutsetninger og motiver.

Vi undres over den voldsomme opptrapping av demagogien både hos leg og lærd. Ingen påstander er for meningsløse, ingen skildringer for «kreative» og ingen sjikane for ubegrunnet. Vi undres også over det umettelige behov mange av våre landsmenn har for å fremheve sin «selvutslettende innsats og rake holdning i den intense kamp mot okkupasjonsmakten». Den alt overveiende del av det norske folk under den overveiende del av krigen hadde vel stort sett andre og mere nærliggende sysler. Det skal de ikke klandres for. Sivilister skal ikke være brikker i et krigsspill.

Det burde vel være et tankekors for oss alle at det er nettopp alle disse hverdagsslitere, de som beholdt den nødvendige disiplin, som bemannet våre kommunikasjonsmidler for å få dem frem, som trofast satt på kontorer, virket i næringslivets allehånde funksjoner, som dyktiggjorde seg gjennom skolegang og arbeide og som sådde og høstet, at det var disse som holdt hjulene i gang og gjorde det levelig i gamle Mor Norge også gjennom fem okkupasjonsår. Det var de som gjorde det mulig at så mange kunne møte 8. mai uten ubotelige sår.

Denne innsats har ikke bare vært bagatellisert, men også mistenkeliggjort. Det har dessverre ført til at mange er presset inn i «interessebetonte erindringsforsyninger». Det absurde fremstår; at et samlet norsk

ET KRIGSMINNE

Av John Sand

I disse dager oversvømmes vi av seierherrenes krigsminner. Oppmerksomme lesere vil ha lagt merke til at de virkelige motstanderne tier eller tar avstand fra de store ord i forbindelse med den forestående jubileumsfeiring. I en lang kronikk i Aftenposten ber skolesjef Thorleif Øisang «Spar oss for overdreven selvros». Han var Milorgmann i okkupasjonstiden. En av de mest kjente motstandskjempere, major Svein Blindheim, tar i sterke ordelag avstand fra subjektive fremstillinger.

Avisen Nordlys kommenterer på lederplass 24.05.45 dem som etter Tysklands kapitulasjon søkte å skaffe seg attest for «nasjonal holdning»: «En kjenner dem gjerne på deres noe heseblesende iver etter å forsikre om hvor gode nordmenn de er og hva de har gjort til fedrelandets frelse.»

Også vi på tapersiden har minner fra okkupasjonstiden. Men med unntak av Rana Blad, Nordlandsposten og Halden Arbeiderblad har norsk presse stort sett vært lukket for tapernes ytringer. Det har sine årsaker. Aftenposten var så elskverdig å trykke «Deutsche Zeitung» for tyskerne - neppe helt gratis. Avisens jøssingredaktør skrev også primo juli 1940 en leder «Vår plass i Europa». Både den 22. og den 25. april kom Dagbladet i sine ledere med meget positiv omtale av Terboven. Under overskriften «Grunnlaget» står det i avisens leder 24.04. om Terbovens proklamasjon: «Proklamasjonen er holdt i en rolig og verdig tone som er egnet til å vekke tillit.»

Det jeg minnes best fra okkupasjonstiden er noe som hendte i Korgen i 1942. Der ble det bygget en fangeleir for partisaner fra Jugoslavia. Da partisaner etter folkeretten ikke er beskyttet av krigsloven, jfr. Nürnbergdommene, hadde fangene fæle forhold. En dag ut på sommeren 1942 ble to tyske SS-vaktmenn drept av fanger som flyktet. Fangene hadde skåret hodet av SS-mennene. Tyskerne anså det på det rene at fangene måtte ha fått

drapsvåpenet av nordmenn. På den tid drapene fant sted var jeg betjent hos lensmann Joh. Selseth på Hemnesberget. Etter at en av de høyeste sjefer for tysk politi var kommet til Korgen, fikk Selseth telefonisk ordre om å møte opp i fangeleiren øyeblikkelig. Han ble foreholdt detaljene om drapene og at tyskerne som represalier ville skyte fem eller seks av Korgens fremste menn. Såvidt jeg husker var det tale både om Svein og Sverre Kibsgaard og om lærer Ivar Helbekkmo. De andre navnene det var tale om har jeg glemt.

Både lensmannsfruen og jeg skjønte at det måtte være noe ekstraordinært i Korgen ettersom lensmannen ikke kom tilbake. Jeg satt på kontoret og arbeidet mens jeg med spenning ventet på min sjef. Det var blitt sen ettermiddag da han kom inn døren. Han skalv over hele kroppen. Jeg har neppe sett en mann i en slik sinnsstemning. Omsider fikk han sagt: «Sand, i dag er jeg for første gang glad for at jeg gikk inn i NS. Hadde jeg ikke vært NS hadde jeg ikke klart det.» Så fortalte han om de timelange forhandlinger han hadde hatt med den tyske politisjefen.

For tyskerne var det ikke om å gjøre å få skutt noen nordmenn. Deres hovedanliggende var å hindre farlige forhold for sine vaktposter. Selseth fortalte at han gjentatt ganger forsikret politisjefen om at han ville gjøre alt som sto i hans makt for å forhindre at farlige episoder skulle oppstå for fremtiden. Omsider frafalt den tyske politioffiseren kravet om represalier overfor Korgens befolkning. Men betingelsene overfor lensmannen var harde. Dersom tyske vaktposter ble utsatt for overgrep etter å ha fått hjelp til det av nordmenn, ville lensmann Selseth hefte med sitt liv og sin eiendom.

Under den forestående jubileumsfeiring vil ingen komite eller offentlig instans legge ned noen blomst på lensmann Selseths grav. Det anser jeg for selvsagt. Jeg tror også det er best slik. For Selseth kjempet ikke for medaljer eller minnesmerker. Hans ofte harde kamp-

alltid med blanke våpen - ble ført for å ivareta sivilbefolkningens interesse i en tid som ikke var så lett verken for seierherre eller for tapere.

Under krigen - Under okkupasjonen

Av Rolv Olsen

Det er interessant å følge med i utviklingen av den norske språkbruken angående tidsepoken 1940-1945. Tidligere het det alltid under krigen. Jeg husker et program i NRK-Frokostfjernsyn der Dronning Margrethe av Danmark ble intervjuet. Journalisten mente at det var de samme forhold for kongefamiliene i Danmark og Norge under krigen. Dronningen svarte at Danmark var okkupert.

I minnehefte «Fritt Norge» skriver Jens Chr. Hauge: «Når dere leser dette minneheftet, får dere mye ny kunnskap om krigen og om okkupasjonen.» Det er første gang jeg registrerer at en ledende motstandsmann uttaler at først var det krig, så ble det okkupasjon. Men så er da også Hauge jurist og ikke historiker.

Lokalavisen «Ringerikes Blad» forteller om to veteraner som reiser rundt til skoler og forteller om motstandsarbeidet som kom i gang etter kapitulasjonen, og om dagliglivet under okkupasjonen.

Den tyske leder ved kapitulasjonsforhandlingen i Trondheim i 1940 var oberst Erich Buschenhagen. Han skriver i en kommentar til kapitulasjonsavtalen at han

(Forts. side 8)

Rettelse:

«Frigjøringsjubileet» (Nr.3/95)

I E.L. Oslos artikkel på første side har noen linjer nederst på første side i femte spalte og i fortsettelsen på side 8 stokket seg til det meningsløse. Det skal stå:

... norsk nøytralitetsområde. Det har altså ikke vært tale om represalier fra engelsk side, men bare om en bevisst og planlagt provokasjon.» 6. april forløper uten mobilisering. 7. april...

Vi beklager feilen.

folk med unntak av den lille klikk avvikere i fem år kjempet mot den tyske okkupasjonsmakt mens Norge ble brukt som rekonvalesentsted for tyske tropper. Vi tror at det norske folks ettermæle ikke er tjent med en slik fremstilling.

Byrdene ble båret av dem uten våpen. De fikk ingen medaljer!

Tanker rundt fjorårets Hamsun-dager i Paris

Av Skallegrim

Mens hele verden hyller vår store dikter, venter han enda forgyves på offentlig anerkjennelse som den geniale dikter han var, fra sitt fedreland. Byen Grimstad nekter ham et minnesmerke - den er redd for å støte noen krigsseilere hvis det reises et minne over Norges kanskje største dikter.

Hamsun var ikke selv tilhenger av æresbevisninger og ditto titler, men vi, hans lesere, bør kjempe for at et monument blir reist. Det er ikke nok at det står et på Hamarøy og at samme øy hvert år er arnested for et Hamsunseminar - et sted hvor en del av Oslo-prominensen kan fortelle hvor høgt de skatter ham som forfatter. Det som sies på Hamarøy forårsaker ikke bølger i hovedstaden, prominensen bryr seg ikke om hva som skjer i provinsen - det har den aldri gjort. Hamarøy er alt for langt fra Theatercafeen til det. Dessuten må jo prominensen ha et fristed hvor den kan si det den mener uten at det skal siteres i Akersgaten. Det kan den gjøre på Hamarøy.

Frankrike lot seg ikke styre av den norske motstandsbevegelse fra krigen, men arrangerte i tiden 14.-20. november Hamsundager. En minnefestival til ære for boken Pan som ble unnfanget i Paris for hundre år siden. Franskmennene har ikke glemt sin kjærlighet til dikteren fra Hamsund. Ei heller lar de sin kjærlighet til ham besudles av sneversynte norske «krigshelter». For franske Hamsunelskere er det likegyldig hvilken politisk oppfatning dikteren hadde. Det

er bare når norske medier kommer med sine ledende spørsmål for åpent kamera de sier at de kjenner til åndshøvdingens filosofi. Franskmennene fremfor noen vet at store diktere har hatt og må ha et livssyn de ikke skal dømmes for. Den stat som dømmer en dikter for hans livsfilosofi, dreper den skapende ånd. Norge burde ikke være blant dem.

Til og med deler av det litteraturlesende England har nå lagt seg for Hamsuns føtter. Etter at noen av hans bøker har kommet ut i nye oversettelser har øyfolket fått lære Hamsun å kjenne. Dette har gått upåaktet hen i Akersgaten. Redaktør Lynges etterkommere kan ikke slå mynt på det - ingen regjeringer faller av den grunn. Nei, de må søke etter andre og mer oppsiktsvekkende «nyheter» hvis de ønsker å øke omsetningstallene. «Gazettes» opplag økes best ved å fremfantasere neonasjonale grupperinger, og det - opplagsøkning - er "Gazette" dyktige i, det og fantasering om neonasjonale grupperinger. Når nasjonalt tenkende mennesker står frem med sine tanker, passer pennespikkerne på å ta frem de store overskriftene, da roper de unisont at dyret er kommet - vakt dere! Da skriker de om nazisme, men de advarte ikke mot bolsjevisme og kommunisme, nei det er og var ikke farlig det.

Den skyggen Hamsundagene i Paris har lagt over mange av Hamsuns hjemlige meningskritikere brakte dem til metropolen for å sole seg i hans storhet? En fant både Knut Faldbakken, Lars Saaby Christensen, Håkon Bleken og mange andre blant dem

som ikke forsmår slike solgløtt. Håper de var ærlige nok til å fortelle fransk presse at de ikke ønsker å bli omtalt sammen med Hamsun i deres egen andedam.

Håkon Bleken var til og med så frekk at han hyllet Hamsun både for Pan og Victoria. Nå blir Ebba Haslund sint på deg Håkon, og du blir kanskje ikke invitert til de rette mottagelsene etter dette.

Karl Erik Harr har utelukket seg selv fra det gode selskap ved at han har illustrert flere hamsunske verker. Kanskje er hans redning at han står på kommunismens sikre grunn og som sådan kan gjøre hva han vil. Han kan sove inn i trygg forvisning om at hans verker ikke vil bli brent slik de ble som han illustrerer.

Også fru Haslund i Bærum kan sove trygt, hennes skrivelier vil aldri bli brent, de er ikke gode nok til det. Heller ikke er hun kjent nok til at noen vil huske at hun kunne skrive.

Han som dag og natt bodde og diktet i en forlatt torvgamme, vil få sitt minnesmerke i Paris, München, Moskva og Roma lenge før Grimstad og Norge vil ære ham med et gatenavn, dertil er den falske dommen for vanskelig å oppheve, og ma-

(Forts. side 7)

Mørke minner

Da Knut og Marie ble idømt ca. 6 millioner 1995-kroner i erstatning.

Av Frederik Skaubo

Fra Sand Herredsrett 16. des. 1947:

Grimstad står i sentrum for oppmerksomheten fra hele Norden i dag. På tiltalebenken sitter den nå 88 år gamle dikteren Knut Hamsun. Han er for gammel til å gå i fengsel, men erstatningsdirektoratet vil ha en halv million kroner av ham for hans propaganda.

For en uke siden ble Marie Hamsun dømt til tre års tvangsarbeid pluss inndragning av 125.000 kroner. (Drøyt en million 1995-kroner.)

På grunn av strømrasjonereringen går lyset klokken tolv, men rettssalen har provisorisk lys. På rettens bord ligger en bok på 213 sider. Det er avskrifter av hans artikler under okkupasjonen. Det er disse skrevne ord han skal dømmes for etter at tale- og trykkefriheten igjen er vunnet tilbake i Norge.

Fra Hamsuns «forklaring» i retten:

Jeg vil bidra til at mitt synderegister blir ordentlig og moralsk opprullet. Jeg har sett at de har vært flinke til å forsvare seg i disse rettene med sakkørere og prokuratorer, men alle disse flink-

hetene har ikke hjulpet noe. Det er mest statsadvokatens påstand man har tatt hensyn til. Men det har jeg ikke noe greie på.

I begynnelsen kom mange politikontabler fra Grimstad med mange papirer som jeg ikke leste. Så ble jeg lukket inn på en anstalt i Oslo hvor man skulle få meg sinnsyk. Her måtte jeg svare på alskens idiotiske spørsmål.

Det som skulle felle meg til jorden, er ene og alene mine artikler. De står der jo. Det er bare å lese dem. Jeg står ved dem nå som før.

Hamsun fortsetter å forklare at han under krigen hadde vært fullstendig isolert i tillegg til at han var døv. Han leste bare Fritt Folk og Aftenposten, og der sto det ikke noe om at det var galt det han skrev. Reichskommissariatet maste stadig om å få flere artikler fra ham.

Sand Herredsrett dømmer så Hamsun til å betale 425.000 kroner i erstatning. (Henimot 5 millioner 1995-kroner).

I 1949 kom «På gjengrodde stier». Et vidunder av en bok. Ta den frem og les den igjen, om det så er sjetten gangen. Vi er blant de heldige som kanskje fortjener å lese den.

Stavanger Aftenblad 21-1-95:

Hvor mange bilder må tas ned?

Av P. O. Storlid, Brandbu

En dame bosatt i Egersund går i to leserbrev til felts mot et bilde i derværende kirkes våpenhus. Det dreier seg om en forhenværende sokneprest, som i okkupasjonstiden ble en markant skikkelse på den tids «gale side».

Om én ting er vi kanskje enige: Religionen skal ikke brukes som politisk våpen. Det var derfor utilstedeilig å sette solkorset utenpå den meget omtalte kristendoms-lære, samt å sette inn i den reviderte utgave rent politiske retningslinjer i forklaringen til det 4. bud, samt i etpar setninger om solkors-symbolet. Utover dette var ikke noe å innvende mot boken, som i førkrigstiden høstet mange lovord fra kompetent hold. Det må vel altså ha dreiet seg om en oppriktig kristen og dyktig forfatter, som her blandet sammen to saker som han trodde på. Han

utviste i dette altså dårlig skjønn. Men det henger bilder av mange geistlige i mange kirker, som det samme kan sies om.

De henger side om side med portretter av for eksempel ivrige heksebrennere, Hans Nielsen Hauges forfølgere og forøvrig hele den oppramsede rekke som ifølge Paulus «ikke skal arve gudsriket». Videre kommer liberale teologer som forkastet jomfrufødselen og alle andre undere. Bør alle disse tas ned? Ja? Nei? Og så Luther da, med sin mening om jødene! Her kan det bli adskillige bilder å fjerne. Kanskje også av de mange notoriske plageånder for småfolk, og krypere og støttespillere for samfunnets mektige. Samlingen blir nok så tallrik.

Det savnes opplysning om hva som ligger i «nazifisering» av sendingene i radio», og det vil være av interesse å bli nærmere orientert på

dette punkt. Likeledes om begrepet «angiveri», som var så vanskelig å definere at den tids «riksadvokat for landssviksaker» nektet å gjøre det. De som minnes den skandaløse Fanebustsaken, husker sammenhengen, og skjønner hvorfor. For det var så mye som kunne være det, og også så mye som ikke kunne være det. Men være det kunne for eksempel dette: Et gudfryktig NS-medlem hørte en «god nordmann» av en prest fra prekestolen agiterte mot «den nye tid», som han hevdet ville avskaffe kristendommen og gjeninnføre troen på Odin, Tor og kompani. Med denne «opplysningen» oppsøkte han omgående den lokale NS-leder og ville melde seg ut. Denne meldte i sin tur presten til politiet, for usannferdig propaganda, hvoretter vedkommende ble forvist til Helgøya. Han som trodde på skrønen, ble siden dømt for angiveri, som av sakens

Det originale hjørnet

INTERMESSO I DUR

I dag kom naboens katt en tur, mens vår lå flat på lur.

Min kone og jeg vi tenkte så klart:

Nå braker de to i hop

og hadde alt gjort oss klare til start med koster og høye rop.

Da mol vår Bongo med kjelen røst, og gjesten den svingte sin svans.

Så var det en frøken som kom til trøst.

Se da ble det annen dans!

HaWa

FRA SVEN BLINDHEIMS "NORDMENN UNDER HITLERS FANE":

ET BREV - ET TESTAMENTE

Utdrag av eit p.m. til statsminister Gerhardsen. Sitatet er representativt for mange frontkjemparar sitt syn på kvifor dei melde seg frivillig.

Fra Arnfinn Vik, Ekne, den 1.12.1945
Trondheim p.t. varetektsfange i Innherad Fangeleir

Hr. Statsminister
Einar Gerhardsen.

Norges militære nederlag og den tyske okkupasjon frambrakte en reaksjon hos enhver nordmann. Tapet av vår frihet og selvstendighet øket den nasjonale selvhevdelsestrang og fedrelandskjerligheten. Hos alle og ikke minst blandt oss unge som følte en kraft og vilje i seg til ved personlig innsats å gjenvinne vår frihet og nasjonale selvstendighet, gav dette seg utslag i aktiv handling.

Tyskernes enestående nasjonale samhold og militære makt imponerte og blendet de første to år av okkupasjonen. De alliertes svake militære innsats gjorde at vi betraktet deres nasjonale styrke som sviktende, og derved vår regjerings og konges innsats som forgyves. Vi mente og trodde at Nasjonal Samling ville utbygge den tilsvarende nasjonale styrke og militære makt i det norske folk som vi misundte hos tyskerne.

➔ dokumenter fremgår. Snipp, snapp, snute... Men noe eventyr er ikke dette. Det bare ser slik ut.

Det kunne kanskje altså være fornuftig, trolig også kristelig, å avblåse denne politiske vendetta. Et råd kunne det også være at innsenderen simpelthen lar være å oppsøke omhandlede kirke, i det hun uten videre må formodes å stå på «Kirkens Grunns» retningslinjer, som den fordums sokneprests motstandere gjorde. Men av prester står nå ingen andre på dem enn Børre Knudsen og hans fåtallige medkjempere, det vil si ikke en eneste geistlig i tjeneste. Knudsen og de få har tatt den renhårigt konsekvens som blant andre hans far den gang gjorde. De andre må i ordbruken fra den omhandlede tid, ha «sviktet sitt kall».

Enkel er verden ikke. Gjør den ikke enda mer komplisert med denne billedstorm i Egersund. Når alt kommer til alt, har vi heller ingen sikker opplysning om Vårherres stilling til norske indrepolitiske spørsmål. Det kan endog være at de er ham temmelig likegyldige.

Vi hadde imens opplevet Vinterkrigen i Finland, og det lille finske folks enestående selvpoffrelse og mot. Dette vakte gjenklang i så godt som hele den norske befolkning, som uansett parti og politisk oppfatning etter evne støttet den finske sak. Alt dette frambrakte hos oss unge sterke følelser, og fordi Sovjet-Russland var finnes fiender, ble de også våre, idet vi i Finlands kamp så et bolverk mot bolsjevismens inntrengen i Norden. Tyskernes fiendtlige innstilling ovenfor Sovjet-Russland skapte sympati for dem.

Meget få av oss yngre har noensinne satt seg inn i NSs politiske program eller forstått betydningen og følgene av det. For de flestes vedkommende falt det naturlig gjennom handling å gi uttrykk for sitt sinnelag. Dette så meget mer som vi gjennom påvirkning av slekt, venner og omgangskrets forøvrig ble innpodet tidens idéer om felles kamp mot den mektige fiende i øst. Dette bevirket at vi inntok en positiv holdning ovenfor NS, og for en stor del meldte oss inn i partiet.

Det avgjørende var at vi ved aktiv innsats i krigen mot bolsjevismen og i NS trodde å kunne gjenvinne vår fulle frihet og selvstendighet og øke den nasjonale offervillighet og samhold.

Den danske regjerings og konges oppfordring til danskerne om å støtte Tyskland og Finland i kampen mot Sovet-Russland, og den svenske hjelp til Finland som ble sterkt fremhevet i pressen, styrket vår tro på at vår innsats var riktig og en del av en felles nordisk aksjon.

På denne tid var det ingen uten London-regjeringen som talte for en aktiv innsats på annet vis, og denne autoritet var jo betydelig svekket etter at Stortingets medlemmer var gått fra hverandre og vi ikke hadde noen faste lovmessige holddepunkter her hjemme. Hva som rettslig var riktig, var ikke dengang så lett å fastslå for den menige mann, han så bare at situasjonen krevde aktiv innsats og handlet deretter.

De fleste av oss mente vi gjorde en innsats bare til

beste for Norge, selv om det for enkelte kunne synes å ligge snublende nær at vi dermed også hjalp Tyskland, spesielt ettersom våre avdelinger var organisert etter tysk mønster og vi bar tyske uniformer; men dette innebar ikke mere for oss enn det tilsvarende for dem som kjempet på Englands side i engelske uniformer. Både de i England og vi kjempet for det samme, Norges frigjøring og selvstendighet.

Det som mest av alt virket avgjørende for vår endelige stillingtagen, var Terbovens erklæring av 25. september 1940 om at den eneste vei til Norges frihet og selvstendighet gikk gjennom NS, og oppropet om dannelse av den «Norske Legion», hvor det het at vi ved å kjempe mot bolsjevismen kunne gjenvinne vår frihet og selvstendighet. Vi unge som hadde deltatt i krigen i Norge, og som hadde sett vårt eget forsvaret styrte i grus, håpet også gjennom Legionen å kunne legge grunnlaget for en ny, selvstendig norsk hær.

Jeg kan ikke føre noe bedre bevis på frontkjempernes nasjonale innstilling enn ved et eksempel fra finskefronten.

I slutten av juni 1944 ble ca. 150 mann av Skijegerbataljonen som holdt to støttepunkter ved divisjonens ene flanke, angrepet og omringet av to russiske regimenter. Etter å ha holdt ut i over 26 timer mot overmakten, var de gjenlevende trengt sammen på et lite område, hvor de forsvarte seg hårdnakket. De var klar over at de hvert øyeblikk kunne slippe opp for ammunisjon og at rus-

serne forberedte seg på et siste stormløp. Blandt karene var mange yngre gutter helt ned til 17 år. I dette øyeblikk, da de så slutten, alle deres falne kamerater liggende rundt seg, beredt til å kjempe og dø til det siste, gikk deres tanker til hjemlandet. I kjærlighet til dette og som et siste farvel til sine falne kamerater, gav deres følelser seg uttrykk i at de spontant begynte å synge fedrelands-sangen. Idet de skjøt sine siste patroner mot de framstormende russerne, sang guttene, ikke stille og innbitt, men høyt og klart, og sammen med sine førere stormet de fram, snappet våpen fra de falne russerne, og enkelte klarte å bryte seg veg helt gjennom. Men 150 mann lå igjen, falt for sitt land.

Dette og mange andre eksempler fra tiden ved fronten lever og vil bestandig leve i sinnene hos alle de gjenlevende.

Ofte har vi opplevet at våre døende kameraters siste ord har vært disse: «Hils hjem til Norge». Hvor enkelt og tydelig gir ikke en slik hilsen uttrykk for hva det var disse karene kjempet og falt for.

Alle disse falne og deres kamerater som for en stor del sitter igjen med varige men etter kampen, hånes i dag, kastes i fengsel og æreskjelles som landsforrædere og landssvikere. På den måten er det i et hvert fall ingen som får dem overbevist om at de har gjort noe «galt». Man kan i det hele tatt ikke overbevise dem om det på noen annen måte heller.

Hvorledes skal man så «bringe dem tilbake til samfundet?»

Den siste morgen i Krasnoje Selo ble det lest opp følgende

Brigade-særordre.

Kamerater i Den Norske Legion!

Reichsführer SS har gitt ordre om at dere skal avløses. Ry og ære har dere vunnet i de gravene, hvor dere har levd et helt år under harde vilkår.

På tre avsnitt i denne ringen om Leningrad har dere utmerket dere ved mønstergyldig tapperhet. Aldri har det lykkes russerne å trenge inn i de norske stillinger. Seigt og vilje-fast har dere forsvart dere.

Hjemlandet kan være like stolt over sine gråklede sønner, som vi er over å være deres kamerater.

I de harde forsvarskamper sør for Ladogasjøen har norske panserjegere kjempet mot fienden med eksemplarisk tapperhet.

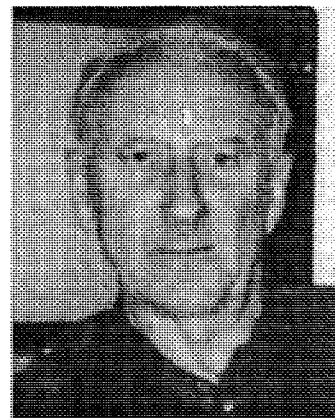
Hvor det sto nordmenn har motstanderen alltid måtte bringe store offer. Det er tungt for meg å skilles fra dere.

2 SS inf. Brigade vil alltid og med stolthet minnes våpenbrorskapet med den Norske Legion.

Jeg takker kommandøren, førere og menn.

gez. von Scholz,

Brigadefører og generalmajor.

Arnfinn Vik

Nu ser de endelig det oppfylt som de hele tiden har kjempet for, frigjøringen av Norge; selv om det kom på en annen måte enn de selv hadde regnet med.

Det var ytterst få som var fortvilet da kapitulasjonen kom, de fleste så med tiltro på de nordmenn som nu skulle overta styret. De ville alle være med og bygge freden etter at selvstendigheten var gjenvunnet. Men istedenfor å få lov til fortsatt å yte sitt beste for land og folk, ble de arrestert og kastet i fengsel; ja de ble endog stemplet som noen av de verste og farligste forbrytere blandt dem som var satt fast.

Slik som det er i dag, fjernes man mer og mer fra det bestående samfund. Vi som sitter i arrest i dag, blir henviset til å gruble over og samtale om dette ene og for oss så avgjørende problem: Samfundets fiendtlige stilling overfor oss, og våre egne framtidssikter, og dette kan lett komme til å utarte i en form av fatalisme.

Vi tror fremdeles på en rettfærdig forståelse av det som har vært vår innstilling og beveggrunn, og på en kommende forsoning og oppreisning. Istedenfor som i dag å utstøte oss, burde man oppta oss som likeverdige borgere, slik at vi kunne få anledning til å vise vår gode vilje, og slik at de erfaringer og kunnskaper vi har ervervet oss i krigsårene, kunne komme samfundet til gode.

Alle frykter vi det at vi skal komme til å hate. Vi vet at det bare fører vondt med seg, og vi ser derfor med frykt hen mot de kommende år hvor hatet sakte men sikkert vil gro hos oss alle, hvis det skal fortsette på samme måte som hittil.

Landet ligger med blødende sår etter krigens herjinger og venter på innsatsberedte menn for gjenreisning. Hos oss ligger en ubendig vilje til fortsatt innsats for landet. Vi vil gjerne være med på de mest utsatte og krevende steder for å gjenvinne landets velstand.

Det norske etterkrigsoppgjøret . . .

(Forts. fra side 1)

følgende felttog. Det er et faktum at hans statskupp 9. april ble til alvorlig hindring for tyske planer og instruksjoner. Grunnen til her å forbigå spørsmålet om Quislings Berlin-samtaler er at ingen i eller utenfor NS på den tid visste noe om dem. De kan derfor ikke ha påvirket noens standpunkt i striden dengang. Dette punkt antar jeg har en viss betydning for vårt emne.

«Hva sa jeg - ?»

Ettersom historien er, eller i det minste pretenderer å være, beretningen om det som faktisk skjedde, er det et heller ørkesløst tidsfordriv å leke med spørsmål av «hvis»-typen. La meg allikevel ansette dette: Hva ville skjedd, om Quisling ikke hadde foretatt seg noe som helst før den militære katastrofe var fullbyrdet, men da hadde stått frem og sagt: «Hva sa jeg - ?»

Dette ville utvilsomt vært, fra et taktisk synspunkt, svært mye klokere. La oss altså være enige om at forsøket på statskupp slik sett ikke var klokt: Hvis han virkelig mente å gripe makten bare for å gripe den og så beholde den sittende på fremmede bajonetter, var dette den verste av alle måter og tidspunkter å forsøke det på. Hvis han virkelig mente å hjelpe tyskerne, måtte han forstå at dette absolutt ikke var måten å gjøre det på, ved å kaste seg inn i et spill han ikke kjente, og dermed etter all sannsynlighet ville skade, og ikke fremme deres planer. Vi kan antagelig være enige om at dette ville være ikke bare umoralsk, men også svært tapelig. Selvfølgelig eksisterer muligheten. Men vi har også sannsynligheten for at en mann av Quislings briljante intellekt og høye moralske standard ikke ville handle umoralsk eller tapelig. Jeg skal ikke gå videre med dette punkt. Men det kan sannsynligvis være enighet om at dette resonnementet har i det minste like gode argumenter for seg, som det som fører til motsatt konklusjon.

Englands kamp - ikke Norges.

Quislings tilhengere tenkte slik: Om enn uten hell, hadde Quisling gjort et forsøk på å stanse fiendtlighetene ved å fylle det makttomrom den flyktede regjering hadde etterlatt seg, og slik gjenopprette en norsk myndighet istand til å komme til en fornuftig ordning med tyskerne,

slik danskene hadde gjort. Alternativet ville være, som det også viste seg, blodsutgyldelse og store materielle ødeleggelser. Alt dette for en sak som ikke var vår, og som måtte ende med nederlag.

Dette er, slik jeg forstår det, utgangspunktet for disse menneskers videre lojalitet og handlinger: Quisling hadde vist seg å ha rett, alt det som var hendt hadde bevist det bare så altfor godt. Det ville nå være hans og deres store og vanskelige oppgave å gjenreise, skritt for skritt, Norges suverenitet og sørge for at det fikk en hederlig plass i Hitlers Nye Europa, som de fleste her og ellers i verden, uansett politisk sympati, på den tid trodde ville bli resultatet av det hele. Etter Frankrikes fall og den britiske evakuering fra Dunquerque trodde ytterst få på noen britisk seier.

Okkupasjon og Konvensjoner.

Som klart fastlagt i Haag-konvensjonene er det intet forrædersk eller æreløst i å samarbeide med en okkupasjonsmakt. Det er først ved overskridelse av de grenser som disse konvensjoner setter, at der kan være tale om forræderi. I denne sammenheng skal jeg, uten videre kommentar, bare minne om de Britiske Kanaløyers krigshistorie under den tyske okkupasjon.

Anklagen mot Quisling og hans tilhengere er: De gjorde lakeitjeneste for fienden, idet de gjorde det de kunne for å hjelpe ham til å undertrykke og utnytte deres eget folk. I tillegg til dette, og til fremme av disse hensikter, forsøkte de, med oppmuntring og støtte av denne samme fiende, å påtvinge Norge et nytt, nazistisk regime. Fra et NS-synspunkt var virkeligheten fundamentalt forskjellig: Samarbeidet med okkupasjonsmakten - og jeg ber bemerket betegnelsen okkupasjonsmakten, og ikke fienden, er forskjellig jeg skal komme tilbake til - var i seg selv lovlig og nødvendig. Hvis ikke, hvorledes kunne et av anklagepunktene mot dem gå ut på at de var lykket i å utmanøvrere andre samarbeidskandidater fra de gamle politiske partier, som det faktisk var svært mange av? Videre: Dette samarbeidet var også et mot-arbeid. Nemlig mot det åpenlyse forsøk fra tyske kretser, personifisert i Reichskommissar Terboven, på å redusere Norge

til et Generalgouvernement av polsk type under rent tysk administrasjon, eller endog til et Gau (fylke) i Det Storgermanske Riket, som på den tid var enkelte innflytelsesrike tyske ledes drøm.

Makt, rett og realiteter.

Selvfølgelig er maktens realitet i et okkupert land åpenbar for enhver. Ikke desto mindre er det et faktum at ingen annen leder for noe europeisk samarbeidsparti oppnådde en stilling jevnbyrdig med Quislings som ministerpresident eller regjeringssjef med en formelt uavhengig norsk statsadministrasjon til forføyning. Selvfølgelig var denne «uavhengighet» ytterst relativ. Allikevel brakte den ham og dem i en stilling hvor de kunne gjøre mere for å ivareta nasjonale interesser enn noen annen samarbeidsbevegelse noensinne ble i stand til. Resultatet var at de hjemvendte eksilmyndigheter fant et veladministrert land i god stand som, med unntagelse av Danmark, opplagt hadde lidt mindre enn noe annet europeisk land under Annen Verdenskrig. La også dette huskes.

I grove trekk er dette det jeg forstår som NS-synet på disse skjebnesvangre år. Som jeg ser det, kan ingen uhildet bedømmelse av deres handlinger skje uten at man har klart for seg dette, deres eget syn. Heller ikke kan det derfor skje noen uhildet bedømmelse av måten de ble behandlet på, under «rettsoppgjøret» og senere, om man ikke seriøst vurderer denne tankegang. Et landskap kan, sett fra forskjellige utsiktspunkter, ta seg svært forskjellig ut, men forblir ikke desto mindre det samme landskap. Dette er et av de mulige utsiktspunkter. Igjen: La også den annen part bli hørt.

Rettsoppgjøret ga verdensrekord.

Jeg kommer til selve «Rettsoppgjøret». «Look to Norway», sa Roosevelt, og gledet mange norske hjerter ved det. Mindre gledelig blir det om vi følger rådet et stykke videre: I 1945 hadde man godt 90.000 registrerte, mulige forræderisaker, i et folk som med stort og smått tallet ikke stort over 3 millioner. Litt mere enn halvdel av dette tallet kom for domstolene, eller ble avgjort ved politiforelegg, etter nye bestemmelser laget for å få maskineriet til å gå raskere. Ved et noe nærmere «look to Norway» vil man altså finne at vi satte verdensrekord i forræderi, når man sammenligner tallene med

dem fra de øvrige land implisert i Annen Verdenskrig.

Hvorledes kom vi til å sette en slik skjendig rekord? Etter våre gamle lover er en forræder en person som bærer våpen mot Norge eller en makt forbundet med Norge, eller på annen måte bistår fienden i en pågående krig, eller med slik krig for øye. Dette er paragraf 86 i vår straffelov.

Av åpenbare grunner fantes der knapt ett NS-medlem som kunne plasseres under en slik definisjon. Eksilregjeringen gikk derfor i gang med å utferdige nye bestemmelser, - under den uttalte forutsetning at medlemskap i NS i seg selv ville være straffbart under den gamle lov. Ved denne juridiske og logiske salto mortale skulle hvert eneste medlem av NS ansees som en forræder og behandles som en slik. Bestemmelsen forutsatte at hver eneste hadde forstått at medlemskapet innebar en forræderihandling, og domstolene dømte overensstemmende med dette. Det viste seg at fire av elleve av våre høyesterettsdommere nektet å godta premisset. Tar man alt dette på ramme alvor, må man altså dra den slutning at endog det minst begavede NS-medlem stod forstandsmessig høyere enn disse fire dommere. Jeg inviterer ingen til noen slik konklusjon, men minner om det gamle ord in dubio pro re. (Tvil skal komme tiltafte til gode).

Den underlige krigen.

En absolutt forutsetning for gyldigheten av dette resonnementet ville i det minste være at Norge var i krig etter 10. juni 1940. Der er meget gode grunner til å hevde at det ikke var det. Denne dagen undertegnet, etter ordre fra regjeringen, den norske overkommando kapitulasjonen for «die gesamte norwegischen Streitkräfte», med den tyske overkommando som motpart. Det er faktisk blitt hevdet at uttrykket ikke betyr «samtlige norske væpnede styrker», som enhver kjent med det tyske språk vet at det gjør: På ett eller annet vis skulle det bety noe slikt som «de konsentrerte styrker» eller noe i den retning, og dermed gi støtte for påstanden om at der ikke hadde vært noen full kapitulasjon, og at regjeringen i eksil fortsatte å føre krig. Etter denne tolkningen, og med støtte i dokumentets innledning, som særskilt nevner vår 6. divisjonstaprestrid, skulle kapitulasjonen bare angå denne ene divisjon. Om så skulle være, ville denne divisjonen vise seg å være

helt enestående: For det første ved at den behøvet å kapitulere to ganger. - Det er en kjensgjerning at den allerede hadde kapitulert en gang, i felten, slik alle andre norske divisjoner hadde gjort. Derneft også ved at den måtte ha hånd om kongerikets fyrvesen, telekommunikasjoner, lostjeneste, flyplasser, sjøminefelter og mere til i hele landet, som man ikke nettopp vil regne med at en infanteridivisjon har. Det er faktisk god grunn til å hevde at fra 10. juni 1940 var Norge ute av krigen, idet hele statsområdet (unntatt Svalbard) fra den dag av var et okkupert område etter Haag-konvensjonenes definisjon, og ikke lenger noen krigførende stat. Det følger av dette at regjeringen i eksil ikke med rette kunne hevde å føre noen krig på egen hånd, og ikke hadde noen lovgivningsmyndighet av noe slag i relasjon til det okkuperte Norge. Det kan tilføyes at regjeringen, hverken ved avreisen eller tidligere, avga noen uttalelse om at den anså seg berettiget til noen slik krigføring eller lovgivning. Unektelig var dens medlemmer, i de siste dager før avreisen, ikke engang enige om hvor de skulle reise hen. Det er en annen historie.

(Forts. neste nr.)

Historien om et . . .

(Forts. fra side 1)

«Elverumsfullmakten». I det følgende skal jeg påvise at den forfatningsmessig var helt overflødig. At den strengt tatt ikke har eksistert . . . Det viktigste som skjedde på Hamar og Elverum var at halvhundreårs parlamentarisk praksis - selve «parlamentalismen» i Norge ble brutt. Jeg anbefaler historieinteresserte å lese hele Hjelles kronikk.

I en kronikkserie i avisen Varden skrev medlem av Stortingets presidentskap, Neri Valen (V) i desember 1947: «Jeg husker godt at politikerne var på det rene med at det ikke var votert over fullmakten i Elverum, og at fullmakten heller var i konstitusjonelle former.» Valen fortsetter: «Elverumsfullmakten er et resultat av propagandaen i krigens år. Selv i Kongens radiotale 26.08.40, der han også refererer fra møtet i Elverum, er det ikke nevnt noe om fullmakten.»

Som nevnt i innledningen fikk jeg ikke med hele programmet om avdukingen. Jeg spekulerer derfor på hvem som har reist monumentet. Hvis det er ledende Arbei-

derpartifolk som har reist det har jeg stor forståelse for det. Den redelige statsminister Nygaardsvold sa flere ganger under krigen at han regnet med at han ville bli stilt for riksrett i 1945. Koht ba om det. Sannhetssøkeren Johan Scharffenberg forlangte det. Men så stod plutselig Hambro fram i Stortinget og fikk en riksrettssak forpurret. Han reddet Arbeiderpartiet ut av en kinkig situasjon. Til informasjon for turister og andre bør det derfor henges opp en stor plakate: «Mannen som reddet Det norske Arbeiderparti i 1945.»

Æres for det som æres bør

Redaksjonen tillater seg en liten tilføyelse til John Sands aktualiserte tilbakeblikk. Den «statuerte» C.J. Hambro som jo sto begivenhetene svært nær, skriver i sitt «Historisk Supplement» på side 102:

Men det kan neppe sies å være helt historisk korrekt når regjeringen under sitt opphold i London stadig lot anvende og selv anvendte det uttrykk at den hadde fått et enstemmig tillidsvotum av Stortinget. I Norge kunne meget få den gang være vidende om at dette uttrykk lå på siden av sandheten. Det ble skapt et falskt inntrykk som ble misbrukt partipolitisk til å skape en glorie som var uhistorisk. - På den annen side var det umulig for nogen som var utenfor Norge, å protestere mot denne falske forestilling som styrket Regjeringens anseelse utadtil. - Hva man enn tyder inn i de ord som ble uttalt fra presidentplassen den 9. april 1940 - nogen ubetinget tillid gir de ikke uttrykk for... Sitat slutt.

Dette forhindret imidlertid ikke Jo Benkov, også tidligere stortingspresident fra Høyre, fra å knytte et falsum til Hambro ved avdukingen av statuen foran Stortinget. Ved samme anledning ble Hambros engasjement i forbindelse med politikernes hastige avreise med tog fra Oslo Ø. til Hamar i morgentimene 9. april 1940 trukket frem som den annen stordåd i Hambros politiske virksomhet.

Dette ersonfølgelig å gjøre stortingspresident Hambro dyp urett, og det er en gedi- gen tabbe av Benkov når han til overmål i en senere kronikk i Aftenposten i forvirrede ordlag prøver å rette på fadesen. Det forundrer oss at ikke høyrefolk med sans for proporsjoner og historiske fakta i tide avverget dette. Det er tross alt ikke ofte i

vår parlamentaristiske historie det dukker opp personer med slike dimensjoner. Hambro burde kunne hyldes for annet enn juks og bagateller - selv under jubileumsrus.

NS-barn og ytrings...

(Forts. fra side 2)

kje at folkflest, også Cecilie Høigård ikke vet forskjell på nazister og NS-folk. Det har aldri vært straffbart å være nazist i Norge. NS-folk har fra 1930-årene ansett det som uttrykk for politisk forfølgelse når de blir kalt nazister. Det virker som om det er vanlig oppfatning at NS-hilsenen «Heil og sæl» betyr «Heil Hitler» og ikke «Måtte du få være et helt og lykkelig menneske». NS-folk oppfatter seg i høy grad som dem som kjempet legalt mot tyskerne. De fleste som var NS vil uten videre ta avstand fra nazismen, selv om de stort sett anser Stalins kommunisme for verre. Mange NS-folk skjønnte ikke at de hadde tapt ved frigjøringen. Det store målet var jo nådd: Norge var fritt. Nå kunne vel folk begynne å snakke sammen igjen? Nå var det vel ikke lenger grunn til sensur? Jeg har ofte undret på om ikke nazismen vant sin endelige seier i Norge i mai 1945. En grunn til at noen NS-folk ikke har fortalt barna sine om sin fortid, var at de ville gi barna en sjanse til å bygge opp den respekt for det norske samfunn de selv hadde mistet.

En verdig feiring av 50-årsminnet for frigjøringen er å innføre ytringsfrihet også for NS-familier. La oss rekke hverandre hånden, i alle fall vi som kan det, av de yngre generasjoner. La oss lytte til hverandre. La oss forkaste nazismen, og være enige om at det norske samfunn ikke er verd mer aktelse enn den respekt det viser NS-familier, krigsbarn og deres mødre, tater, jøder og pakistnere!

Tanker rundt...

(Forts. fra side 4)

rihøna i metall på gamlingens jakkeslag lignet for meget på Solkorset. Hadde han bare snakket engelsk som August, kløvet sitt hår etter midten som Nagel og sett engelsk ut og gitt Nobelmedaljen til Churchill, da hadde Norge bygd et mausoleum over ham. Men da hadde han ikke vært Ham-sun! Takk for at du var den du var og forble den du var selv etter at Langfeldt vanæret seg selv, Norge og psykologien ved sin analyse av deg.

Fra Alternativt Samfunn nr. 4-93.

Kampen om historien

Av Olav Engen

I oppfatningen av nyere norsk historie er det to hovedretninger, *fundamentalismen* og *revisjonismen*. Revisjonismen har hatt bemerkelsesverdig framgang i den senere tiden. F.eks. er det nylig kommet ut bøker om den økonomiske virksomheten under okkupasjonen, og om den innenrikske kystfarten i samme periode. Den sist boken fikk den ellers så patriotiske Arne Skouen i Dagbladet til å avskrive nå avgåtte historieprofessor Magne Skodvin. Ifølge Skouen har Skodvins historieskrivning ikke tatt sikte på å fortelle hele historien om okkupasjonstiden, men kun et utvalg som skulle være "riktig" og "oppbyggelig".

Journalisten Kjell Fjørtoft har med sine siste bøker markert seg som selve sjefsrevisjonisten. Under dette arbeidet har han vært nødt til å ta kontakt med aktører på flere sider, bl.a. frontkjemperne. Fjørtoft har også skrevet om Kibergpartisanene på en forståelsesfull måte. Disse sto under sovjetisk kommando, og ble trakkert under den kalde etterkrigstiden.

Kampen om historien er viktig. Alle parter vil begrunne sitt standpunkt ved å vise til "hva som virkelig skjedde". Fundamentalistene har fremdeles en sterk stilling i media. For dem er alt enkelt. Det finnes *ett* og bare ett riktig standpunkt. Alle andre standpunkter er "svik" eller forræderi. Valget av politikk under okkupasjonen var helt klart fra begynnelsen, og ikke f.eks. etter Stalingrad eller 8. mai 1945.

Alle vil ikke være enige i dette. Dr. philos H. O. Christophersen, medlem av Hjemmefrontens ledelse, sa det slik for 30-40 år siden: "Det var bra at folk i 1940 ikke visste om de strategiske overveielene som de krigførende parter gjorde før 9. april 1940.

Noen kan likevel hatt en viss følelse. I 1940 var det f.eks. et ganske utbredt standpunkt at "dette er en krig mellom Tyskland og England, som ikke angår oss". Det var til og med en kommune som erklærte seg nøytral, og den lå *ikke* i de senere kjerneområdene for NS. I disse forsvarsvennlige kretsene gjorde man krigstjeneste i 1940, hvis man fikk anledning til det. Den Lindvig-en som både har skrevet bøker og opptrådt på

TV, er et eksempel. Ved flere av de kjente trefningene i 1940 deltok senere NS-medlemmer og frontkjemper, noe som har vært til bry både for historikere og de som deler ut krigsdel-takermedaljer.

Man kunne føle en moralsk indignasjon mot tyskerne for det brutale overfallet på Norge. Men moral er en usikker veileder i politikken. Hos mange vendte indignasjonen seg mot regjeringen Nygaardsvold, som hadde ødelagt forsvaret, og mot England, som med sine nøytralitetskrenkinger, bl.a. i Jøsingsfjord, hadde provosert fram angrepet. De som ikke har løpt fra standpunktet i ettertid, kan påberope seg mange historikere, heriblant selveste Winston Churchill. Hitler ønsket at Norge var nøytralt, ikke fordi han var "snill", men fordi han ville tjene på det. Og Churchill ønsket å trekke Norge inn i krigen, ikke fordi han var "slem", men fordi det ville gi ham et bedre utgangspunkt mot Englands arvefiende Tyskland.

En Gallup sommeren 1940 ville gitt Nygaardsvold-regjeringen færre poeng enn den har fått senere. En av de få tingene alle må være enige om, er at regjeringen Nygaardsvold meget bevisst gikk inn for å komme på "riktig" side. Mange betraktet dette valget som nøytralitetsbrudd og dobbeltspill, fundamentalistene utnevner regjeringen til helter av samme grunn.

Fundamentalistene kan hevde at arkitekten bak det tyske angrepet, storadmiral Raeder, ble dømt som krigsforbryter i Nürnberg. Dessverre har den ledende britiske krigshistoriker Liddell Hart sagt om denne dommen at den er et av de klarreste eksempler på hykleri som historien kjenner. Revisjonistene har sterke allierte! De rettroende norske fyrtårn lyser fremdeles, men er i ferd med å bli underminert. For å bevare sin barnetro kan fundamentalistene bli nødt til fortie eller fortogne deler av historien, slik Arne Skouen beskylder Magne Skodvin for å ha gjort.

Man burde allerede i 1930-årene ha tatt klart avstand fra Hitler, sies det. For dem som har "engelsk syke", er saken klar: Alt England gjør, er riktig! Med dette utgangspunktet blir Versailles-freden fra 1919 et eksempel på den høyeste form for internasjonal rettsorden og rettferdighet. Andre så her et eksempel på en urettferdig fred

påtvunget Tyskland/Østerrike av de imperialistiske maktene England og Frankrike. I starten kunne en derfor sympatisere med Hitler, så lenge han holdt seg til revisjon av nevnte freds-traktat. Den som leser norske aviser fra 1930-årene, vil få et klart inntrykk av dette.

Men burde ikke Hitlers framferd mot Tsjekkoslovakia åpne øynene på alle? Vel, før 1918 hadde den ene delen i århundrer tilhørt Tyskland/Østerrike, og den andre delen Ungarn. I dag har Tsjekkoslovakia, dette symbol på frihet, vært ufor-skammet nok til å falle fra hverandre helt ved egen hjelp, selv om det store tyske mindretallet ble fjernet i 1945 ved en "etnisk rensning" av Sudetland. Et annet av seierherrenes store monumenter etter første verdenskrig, Jugoslavia, er gått fullstendig i oppløsning. Historiens hjul er en brutal innretning!

"Alle visste eller burde vite om Hitlers konsentrasjonsleire i 1930-årene", sier fundamentalistene. Men hva om en visste at oppfinnelsen var gjort av kolonimakten England, og at Stalin var helt overlegen på området før krigen? Yrkesbrødre av norske bønder ble sendt i kuvogner til Sibir lenge før Hitler kom til makten i Tyskland. For dem som senere ble frontkjemper, var ihvertfall saken grei. De tok hele tiden avstand fra Stalin, og slipper å la ham gjennomgå flere metamorfoser: Akseptabel (eller til og med et forbilde) i mellomkrigstiden, skurk i 1939, helt, alliert og befrier 1941-45, skurk fra 1946 til sin død.

Men her er det ikke først og fremst tale om å vite. Spørsmålet er helst hvilke fakta en legger vekt på, og hva en mener skal gjøres i en bestemt situasjon. man kunne f.eks. gå inn for et samarbeid med okkupasjonsmakten for å bevare norsk liv og eiendom, uten å være spesielt begeistret for hverken tyskerne eller "nazismen".

Ifølge god fundamentalistisk lære skal en forresten ikke vite, en skal tro. Den som leser, skal holde seg til den autoriserte Skriften, ikke kjettere som Kjell Fjørtoft og likesinnede. Selv Churchill og Liddell Hart tillates kun lest i form av utvalgte skriftsteder. Fundamentalistene bør derfor tenke seg godt om før de krever at revisjonismen bekjemper ved hjelp av "opplysning".

Under krigen - . . .

(Forts. fra side 3)

var klar over at regjeringen tok med seg resten av flyvåpenet og marinen over til England. Han var forbauset over at general Ruge ikke forlangte et punkt i avtalen om at regjeringen ville forbeholde seg retten til å fortsette krigen med disse styrkene. Det eneste det ble en lengere diskusjon om da Ruge ba om kapitulasjon, var i spørsmålet om æresord. «Det ble fra tysk side krevet æresord av den norske yrkes-soldat som forutsetning for løslatelse fra krigsfangenskap. Grunnen til at den norske forhandlingspartneren nølte med å gå med på kravet om æresord, var etter min bestemte erindring, ikke spørsmålet om handlefrihet, om fortsatt deltagelse i krigen utenfor Norge, men problemet for yrkessoldatene var at det kunne medføre at de sto uten midler», sier Buschhagen i sitt brev.

Skjebneåret . . .

(Forts. fra side 10)

gelskmennene ute. Dette er den eneste rimelige grunn til at tyskerne handlet som de gjorde. Hvorfor skulle de ellersende soldater med krigsskip den lange veien fra Kiel til Narvik mens vinterstormene ennå herjet?

Bjørnsen sier videre: - Narvik ble erobret etter at de allierte hadde bestemt seg til å gi opp hele Norge. Men de tok Narvik allikevel, mest fordi krigsmaskinen nå var i gang, med andre ord nesten uten grunn. Dog hadde det en hensikt: De allierte håpet til siste slutt å få Sverige med i krigen. Derfor lå de utenfor Narvik med hangarskip som skulle dekke evakueringen og eventuelt bombe malmutskipningshavnen i Luleå - de ville skremme Hitler til å tro at de ville gå videre inn i Sverige til Kiruna. Da ville Hitler gå inn i Sverige, og de allierte ville få den krigen de ønsket seg i nord. I mai var det håpet om å få med svenskene som rådde i London. Først 8. juni, en uke etter Dunerque, ga London opp tanken om en omfattende krig i nord.

Vi har rett og slett sett altfor provinsielt på vår egen rolle i spillet, sier Bjørnsen. - Vi har hengt oss opp i Quisling og Rosenberg, som hadde lite med det hele å gjøre. Quisling ble antagelig skutt på feil premisser iallfall, men det er en annen sak. Det Bjørnsen har satt seg fore

er å fortelle historien, og det er skremmende stor avstand mellom det forskerne vet, og det folk tror de vet.

For å dokumentere hva som ovenfor er nevnt, gjengis her korte utsnitt fra omtalte bok med sideangivelse:

Side 47: «4. desember tok Chamberlain opp tråden - hans velkjente avsky for bolsjevikene og alt deres vesen var alene grunn nok for ham til å foreslå effektiv hjelp til finnene.

Churchill grep tanken og utviklet hva som videre ville skje hvis Norge og Sverige kom i krig mot Sovjet:

- Det ville være til vår fordel. Da kan vi få et fotfeste i Skandinavia uten at vi behøver å erklære Sovjet krig, sa han.»

Side 51: «Svaret ble: Innmarsj i Narvik og okkupasjon av gruvene underveis til Finland. Nordmennene og svenskene ville neppe like det. Men de skulle få løfte om beskyttelse mot tyskerne som ville marsjere inn fra sør, eventuelt russere som kunne gå inn i Finnmark. Innmarsjen kunne kamoufleres som frivillig hjelp, slik italienerne hadde gjort det under Spania-krigen.»

Side 52: «For hvis man skulle inn i Norge, måtte det list til.»

Side 54: «For nå lå Finland og dirret i luften. Og svenskmalmen. Ministeriet for økonomisk krigføring hadde undersøkt hvor mye malm som ble skipet over Narvik og funnet at malmen derfra alene ikke betydde noe særlig for Tyskland.»

Side 57: «For det andre fant de store fordeler ved å flytte krigen mot Tyskland til Skandinavia. Tyskerne ville bli nødt til å binde 20 divisjoner der, mens de allierte kunne klare seg med 6-7 i tillegg til skandinavenes egne soldater.»

Side 66: «Dersom krigsregjeringen følger våre forslag, vil Skandinavia bli stedet hvor krigen blir ført, sa sjefen for flyvåpenet, Sir Cyril Newall. På vegne av de militære sjefene la han tirsdag den 2. januar frem resultatet av julehelgens arbeid om de militære sider ved å stoppe all malm fra Sverige til Tyskland.»

Side 67: «Marineminister Churchill mener vi skal stoppe Narvikmalmen for å provosere et tysk angrep som får nordmennene til å be om hjelp. Dermed vil vi ha åpnet for innmarsj i Narvik.»

Side 68: «Vi kan ha 5-7000 kanadiere klare i mars, sa Anthony Eden, minister for dominions. Men de kan ikke gå på ski. - De er vant til

snøsko, sa general Ironside. Det er like bra.»

Side 70: «Vi har alt å vinne på å utvide krigen til Skandinavia, uttalte Sir Samuel Hoare.»

Side 70: «Churchill er overbevist om at tyskerne ikke uten videre vil gå nordover som et svar på at vi stopper Narvik-trafikken. Men hvis de gjør det, blir jeg glad.»

Side 71: «Spørsmålet er hva som vil skje på lang sikt, sa Chamberlain. Jeg er enig med marineministeren i at tyskerne er best tjent med å holde krigen utenfor Skandinavia.»

Side 79: «Den svenske kabinettsekretæren, Erik Boehman, innkalte førstesekretær Pollock fra den britiske legasjon og tordnet så udiplomatiske at engelskmannen øyeblikkelig skrev telegrafisk referat hjem: «Vi har avtale om malmen. Dette betyr slutten på Skandinavia. Har ikke den britiske regjeringen allerede tilstrekkelig mange små lands skjebne på sin samvittighet?»

Side 81: «- Hvis tyskerne nå går mot nord, ville det være det beste som kunne skje. Da blir ikke vi de første, og beholder norsk good-will, sa Halifax.»

Side 84: «Churchill sa: - Nå har vi snakket i seks uker. For hver uke som går, smelter gevinsten bort. La oss nå sende en flotilje avsted og se hva som skjer. Dersom Tyskland angriper Skandinavia, så er det bare til vår fordel. Vi har alle fordeler av å trekke Skandinavia inn i krigen.»

Side 93: «Hjelpen til Finland var det bare en bisetting igjen av.»

Side 113: «Narvik ville også bli aktuell som base. Enten ville da russerne angripe Sverige og Norge, eller så ville tyskerne gjøre det hvis man klarte å gi dem inntrykk av at Petsamo-styrkene var ute etter malmen. Eller så kunne man rett og slett sette i gang Skandinavia-prosjektet for å hindre tyskerne fra å få malm. Hovedsaken var å få fronter i Skandinavia.»

Side 117: «Skandinavia-prosjektet var klart. Transport- og timeplaner, utstyr og våpen var ferdig forberedt i slutten av januar da han gav beskjed til krigsregjeringen at innen 2. februar, måtte han få vite om det ble noe av. Bl.a. måtte han bestemme hva han skulle gjøre med de to divisjoner - omlag 30.000 mann - som ventet på å bli overført til Frankrike. Nå var de ørmerket for Norge.»

Det er general Ironside som her uttaler seg.

Side 128: «På møtet 16. februar uttalte utenriksminister Halifax til sine kolleger i krigsregjeringen: Svenskene var noen vriompeiser. Skulle de gi sin tillatelse, så måtte de være overbevist om at de kunne få effektiv, militær hjelp. Det kunne bare skje under militære stabskonferanser. Men bad man om slike, kunne de finne på å fortelle finnene at hele den allierte hjelpeaksjonen til Finland bare var en dekkoperasjon.»

Side 129: «Admiral Dudley Pound la så frem de sjømilitære realiteter: Fra krigsregjeringen gir ordre, til tropene er i land i Norge, går det ni dager. Den første gruppen er 2000 mann til Narvik, 1400 til Stavanger, 1400 til Bergen og en bataljon til Trondheim. Deretter seiler to konvoier hver femte dag inntil 100.000 mann og 11.000 kjøretøyer er over.»

Side 130: «Halifax hadde gjennom hele januar dyrket et håp om at tyskerne ville gå nordover av seg selv. Det ville løse alle problemer.»

Side 151: «Den britiske utsending, brigadier Ling, og Mannerheim snakket sammen i Mannerheims hovedkvarter den 20. februar. Mannerheim likte ikke det han fikk vite. Finnene ville ikke få noen særlig hjelp etter de alliertes opplegg, - storparten av de allierte soldatene ville jo være opptatt av å slåss mot tyskerne i Sør-Sverige. Norge og Sverige ville bli trukket inn i krigen, og hva ville Finland vinne på det? Sverige var det landet som hadde hjulpet dem mest, både med våpen og frivillige - 8000 mann var kommet derfra. Også fra Norge kom det hjelp, om enn i mindre målestokk. Hva ville skje med den hjelpen? Nei, Mannerheim likte ikke det brigadier Ling fortalte ham.»

Side 152: «Torsdag, 22. februar bad den franske regjering: La oss nå gå til aksjon i Norge, ta Stavanger og andre norske havnebyer øyeblikkelig om nødvendig og med Altmark som begrunnelse! Churchill var enig og argumenterte på nytt med alle fordelene det ville ha om tyskerne reagerte med å gå nordover.»

Side 168: «Om formiddagen lørdag den 2. mars kom den svenske generalkonsulen i Paris på reise til Stockholm med et personlig brev fra statsminister Daladier, til utenriksminister Günther.

Franskmennene er klar til å sende tropper til Finland, i første omgang 50.000 mann, over Narvik, stod det. Dette er et ledd i en bredt anlagt

plan mot Sovjet. 15. mars ville franskmennene gå mot Baku. Før den tid ville de sette i gang storoffensiv i Finland. - Günther kunne bare be en stille bønn om at russerne og finnene måtte komme overens hos madame Kollontay.»

«Klokken halv tre kom den britiske ministeren, Victor Mallet med noten fra London. Kvelden før hadde de vært i selskap sammen. Mallet var vert. Samtalen hadde flytt lett til over midnatt da det kom et telegram fra London om at «en særdeles viktig melding» til den svenske regjering var i vente. Hverken Günther eller Mallet var i tvil om hva det gjaldt. De skiltes i anstrengt høflighet.

Günther tok raskt opp innholdet om troppene som stod klar og tilbudet om «hjelp». - Har dere tenkt såpass på vårt land at dere har villet gi oss tid til å mobilisere? sa han iskaldt. Hva kunne britten svare til det? - Hvis vi sier nei, kommer dere likevel? Briten kunne ikke svare. - Hvor store styrker er det snakk om? Hvor mange mann? Briten visste ikke. - Finnene trenger to hundre tusen mann. I Sverige og Norge vil det være nødvendig med tre hundre tusen til, altså en halv million mann i alt. Fins så store styrker tilgjengelig? - Det tror jeg ikke. - Regner dere med at tyskerne vil gå til angrep på vestfronten slik at vi blir avlastet for presset? - Det er usannsynlig. - Det ser for mange ut som om dere gjør dette for å flytte krigen hit, sa Günther, og lot det fryse helt til mellom dem.

- Dette er unfair, sa Mallet. - Svaret er nei, sa Günther. Men jeg skal forelegge spørsmålet for regjeringen.

Både den franske sendemannen i Oslo og den britiske Sir Cecil Dormer kom til Koht i 15-tiden med like noter. Koht isnet da han leste at de ville besette kystbyene.»

Side 194: «Den fremtidige minister i Oslo, Laurence Collier, skrev på sirkulasjonsmappen i mars: - Bare jeg kunne tro det. Tysk intervensjon i Skandinavia er akkurat hva vi ønsker.»

Side 208: «Også Chamberlain varslet «visse tiltak» da han talte i Underhuset 2. april. Men han gav inntrykk av at det ville skje i tysk farvann. 20. mars var et malm-skip senket i Skagerak.

Koht fikk gjennom Colban Reuter til å offentliggjøre de siste tallene for malmfarten over Narvik. Sendingen til Tyskland var sunket fra 475.482 tonn i februar 1939 til 99.391 tonn i februar 1940, mens skipingen til England

var mer enn fordoblet. Hvilke andre argumenter fantes det som kunne gjøre inntrykk i London?»

Side 212: «Krigsministeren gjorde dem oppmerksom på tyskerne i Rostock. - Vi har fått telegrammer fra Stockholm i samme retning, sa Halifax. Der heter det at fire hundre tusen mann er plassert ombord i skip i Stettin og Swinemünde.

De fant ut at det måtte være tropper som tyskerne hadde samlet for å være klar til et mottrekk i tilfelle britisk angrep på norske byer. Etterretningsrapportene sa at svenskene ikke trodde de ville gå mot nord dersom det bare var snakk om å stoppe malm- og kysttrafikken i Norge, men at tyskerne nok ville reagere i forhold til hva som skjedde.

- Vi bør gå i gang med å legge miner i norsk farvann uansett hva franskmennene sier, mente Churchill. Alle forberedelser er gjort for landgang dersom det blir nødvendig. Personlig tviler jeg på at tyskerne vil gå mot nord. Vi kan ikke holde hele operasjonen tilbake i lengden.

- De første troppene vil gå ombord i overmorgen, 5. april, sa Newall. Vi kan ikke beholde dem lenge der.»

Side 221: «- Men hvis tyskerne reagerer i det hele tatt, så gjør de det like etter at vi har lagt minene, sa krigsministeren. Derfor vil vi snart få vite om vi fortsatt må beholde styrkene som vi har klar. De ble enige om at statsministeren skulle se på ordrene for marinestyrkene før de dro.

Til utenriksdepartementet kom det samme dag en melding fra København om at Hitler hadde gitt ordre til en divisjon om å dra til Narvik og okkupere Jylland samme dag, at det var krigsskip i de baltiske havnene.

Jeg skulle ønske jeg kunne tro det, skrev den evige optimist, Norges-eksperten Laurence Collier, på saksmappen.»

Side 233: «De første avdelinger ble satt i bevegelse samme kveld mot utskipningshavnene slik at Reynaud kunne si i Nasjonalfor-samlingen: Kampanjen i Norge er begynt!

Chamberlein ble hilst med applaus i Underhuset der han slo fast at denne brutale, tyske aggresjon ville bli katastrofal for tyskerne og bidra til deres nederlag. Han trodde fremdeles det var Larvik og ikke Narvik tyskerne hadde tatt.»

Side 297:» Forsvarssjefene hadde vurdert spørsmålet og

HJELPEORGANISASJONEN FOR KRIGSSKADEDE

FRONTKJEMPERE OG FALNES EFTERLATTE

Postboks 1407 Vika, 0115 Oslo.
Postgiro 0806 5180708

Hjelp oss å hjelpe

Med dette nummer av bladet følger en postgiroinnbetalingsblankett til vår Hjelporganisasjon for krigsskadede frontkjemper og falnes etterlatte som vi så sterkt og inntrengende vi kan, ber deg, som leser dette, om å benytte. Våre krigsinvalid er fremdeles i behov av en hjelpende hånd. Behovet er ikke blitt mindre med økende alder og sviktende helse for flere. Virkningene av nerveskader representerer et alvorlig problem.

Siden sommeren 1989 har vi disponert pengemidler fra Stiftelsen Trond Berdals Minne, men nå er midlene brukt opp slik at vi i øyeblikket bare har de midler som vår organisasjon har fått og får inn fra våre bidragsytere. I det alt vesentlige fra dette blads lesere.

Vi ber derfor om en så stor gave som det er mulig for deg. De innsamlede midler går i sin helhet til dem som trenger det. Bare direkte utgifter og kostnader for organisasjonen belastes denne. Regnskapet blir avlagt for vårt årsmøte revidert av statsautorisert revisor.

Vi nevner også at testamentariske gaver vil kunne være til hjelp. Vi er gjerne behjelpelig i denne forbindelse.

Bidrag sendes og henvendelser mottas til:

Hjelporganisasjonen for krigsskadede,
Postboks 1407 Vika, 0115 Oslo.
Postgirokonto 0806 5180708.

Oslo, 09.05. 1995
Eivind Saxlund

la frem et dokument om hvorfor Narvik fremdeles var verd et slag: De allierte vil ta Narvik for å veie opp prestisjenederlaget ved å rømme Trondheim, for å stoppe den tyske malmen derfra og for å øke sjansene til å bombe Luleå. Dersom tyskerne tar Bardufoss, vil imidlertid en slik operasjon bli upraktisk, sa de. Andre grunner for å beholde en base i Norge, var å holde en vei åpen til Sverige og fordi man bandt flere tyske enn allierte styrker i Norge. Dessuten: «Et heldig angrep på Narvik øker sjansene til et tysk angrep på Sverige, noe som er til vår fordel.»

En oppsummering.

Fra overlege Johan Scharf-fenbergs bok, «Norske aktstykker til okkupasjonens for-historie» gjengis fra side 8:

«Jeg ønsker full klarhet over okkupasjonens for-historie. En objektiv vurdering krever svar på følgende spørsmål:

1. Søkte vestmaktene å trekke Norge inn i krigen mot Tyskland?

2. Førte Norge en strengt upartisk nøytralitetspolitikk? Ville eller kunne Norge mot-sette seg vestmaktens pla-

ner?

3. Fant Tyskland skandinaviske nøytralitet mest fordelaktig for sine egne interesser?

4. Hadde Tyskland grunn til å frykte en britisk-fransk okkupasjon i Norge?

Den som svarer:

JA til det første spørsmål.
NEI til det annet spørsmål.

JA til det tredje og det fjerde spørsmål blir logisk forpliktet til å erkjenne at den tyske okkupasjon 9. april 1940 var ikke folkerettstridig.

På grunnlag av sikre kjensgjerninger anser jeg disse svar som vitenskapelig riktige, jeg er derfor tvunget til denne smertelige konklusjon. Det har jeg også uttalt offentlig.

Framtidens norske politikk bør bygge på den historiske sannhet, ikke på fortellelse og løgn.»

Abonner på Folk og Land til et ungt menneske!

FRONTKJEMPERBREV SØKES

I forbindelse med min undersøkelse av frontkjempernes posttjeneste (se Folk og Land nr. 1/2-95) er jeg interessert i å kjøpe brev fra norske frivillige. Det er konvoluttene (ikke innholdet) med stempler fra militærhetene som er av interesse. Evt. beskrivelse eller fotokopier, gjerne med prisangivelse, bes sendt til

Advokat Karl U. Sanne

"Jounkerscaff"

L-7481 Tuntange

Luxembourg

Telefon: 8352) 63 519

BOKTJENESTEN

Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo. Telefonbest.: 22 56 10 34

..... eks. **QUISLINGS FORSVARSTALE**,
heftet ..... kr. 45,-

..... eks. Odd Melsom: **På nasjonal uriaspost** ..... kr. 50,-

..... eks. Odd Melsom: **NS og fagorganisasjonen** ..... kr. 50,-

..... eks. Einar Syvertsen: **Også dette bør være sagt** ..... kr. 50,-

..... eks. Knut Steenstrup: **Dilemma** ..... kr. 75,-

..... eks. A. I. Bru: **Her er London** ..... kr. 50,-

..... eks. Per Lie: **Sannheten om Telavåg-affæren 1942** ..... kr. 15,-

..... eks. Arne Tellefsen: **Når forsvaret forfaller** ..... kr. 25,-

..... eks. Chr. Christensen: **Den andre siden** ..... kr. 50,-

..... eks. Arne Stornes: **Skrift om vår nære historie** ..... kr. 50,-

..... eks. Sundra Sand: **Hva er Kristen Samling?** ..... kr. 5,-

..... eks. Sundra Sand: **Noen enindringer fra tiden omkring Vidkun Quislings siste dager** ..... kr. 5,-

..... eks. Dr. jur. Gustav Smedal: **Patriotisme og landssvik** ..... kr. 50,-

..... eks. Bjørn Vardaas: **Grunnlovsbrudd og rettsoppgjør** ..... kr. 30,-

..... eks. Roald A. Nielsen: **"Solbris Ohoi!"** ..... kr. 50,-

..... eks. Anna Kientopf: **Det fredsfiendtlige trauma** ..... kr. 50,-

..... eks. Sigurd Senje: **Glemt soldat** ..... kr. 75,-

..... eks. Hans Gervik: **Refleksjoner etter 50 år** kr.168,-

Legg til kr. 20,- for forsendelser ved forskudsbetaling til:

Postgiro 0807-5.15.02.89. Bankgiro 6063.05.00926 eller ved sjekk, i kontanter eller frimerker. (Ellers porto og oppkravsgebyr.)

I alt bestilles for kr. .... som betales slik: .....

Navn: .....

Adresse: .....

Postnr.: ..... Sted: .....

OBS! OBS!

Vi gjør oppmerksom på at bøkene "DILEMMA" av Knut Steenstrup og "GLEMT SOLDAT" av Sigurd Senje igjen kan leveres fra Boktjenesten.

Nå til sterkt nedsatt pris: Kr. 75,-.

STEVNEMØTE MED GLEMTE ORD

Av «Remember»

Da Trygve Lie ville marsjere tvers igjennom eller utenom lovene, og Finn Moe mente Arbeiderpartiet måtte skaffe seg kanoner for å få gjennomført revolusjonen.

På Arbeiderpartiets landsmøte i 1930, uttalte Trygve Lie: «Arbeiderklassen vil aldri gjøre sin kamp avhengig at et tilfeldig flertall. Den vil ta makten uansett i det øyeblikk den føler seg sterk nok til det.»

I en brosjyre utgitt av Arbeiderpartiet i 1933, sier Trygve Lie at «Den (Arbeiderklassen) vil marsjere fremad, alltid fremad, enten tvers igjennom lovene eller utenom lovene.»

I «Arbeiderungdommen» 31.03. 1934, skriver Finn Moe bl.a.: «Kan vi (Arbeiderpartiet) her i landet ta makten ved en vebnet oppstand? - Østerrikerne klarte det ikke, skjønt de var langt bedre bevebnet enn vi noensinne kan bli, - klarte det ikke ennskjønt de hadde både mitraljøser og håndgranater. Rent militært teknisk viste artilleriet seg å være det avgjørende våpen. Og å skaffe seg tilstrekkelig artilleri torde by på visse vanskeligheter.»

Men «vanskelighetene» lot seg løse. Ved hjelp av Bondepartiets uhørte forræderi mot den nasjonale sak, slapp Arbeiderpartiet til makten 2 år senere, og fikk fullstendig hånd- og halsrett over det norske folk, med en suveren forakt for den såkalte borgerlige opposisjon.

Og disse mennesker som i sin tid sverget til Sovjet-Norge, de skal i dag fremstille seg som helter med den riktige nasjonale holdning. Høyesterettsjustitarius Terje Wold, som laget den såkalte «Landssvik-anordning», deltok i sine studentdager i et slagsmål i Studentersamfundet. Han kom i klammeri med en høyremann fordi denne bar Forsvarsforeningens merke på jakken. Etterpå uttalte han til sin studiekamerat at han håpet at hans motpart ville trampe på forsvarsmerket og for fremtiden gjøre som Terje Wold; gå med «det brukne gevær» på jakkeslaget.

Denne herre talte senere store ord om NS-folkene som forrædere. Men sannheten er at ingen har større ansvar for den tyske okkupasjon av Norge enn nettopp Det norske Arbeiderparti og dets ledende menn. Dette er den historiske sannhet som Mr. Hewins påpekte i sin bok om Quisling, og dette er den historiske sannhet som Magne Skodvin har oversatt i sin historieskrivning.

Ingen har satt Norges sak høyere enn Vidkun Quisling, og det er god grunn til å tro at når engang sannheten, og alle historiske fakta, blir lagt frem for det norske folk, vil synet på Quisling bli et ganske annet enn i dag. Det er ikke mere enn rimelig at Hewins bok vakte bestyrtelse blant alle som ønsket å fortsette å leve på en livsløgn, og som må dekke over egen svikt før 9. april 1940. Og disse herrers plutselige interesse for konstitusjonen som man hevder Quisling skulle ha forbrudt seg mot, virker jo likefrem latterlig når man betenker at de selv i sin tid var villige til å bryte landets lover når det passet dem og ta makten i landet med terror og vold.

Skjebneåret 1940 i vår historie

Bakgrunnen for at Norge ble trukket inn i stormaktskrigen

Av E. L., Oslo

I 1980 utga den ansette pressefotograf, journalist, redaktør og filmkritiker, Bjørn Bjørnsen, en bok med tittel: «Narvik 1940.»

Foruten historien om krigshandlingene i Narvik, ble her for første gang med utgangspunkt i de britiske regjeringsdokumenter, belyst opptakten til stormaktskrigen på norsk jord. Med bakgrunn i de nevnte dokumenter, ble okkupasjonen av Norge en vesentlig anderledes historie enn den vi har vært vant til å få fremstilt gjennom norske medier.

Denne historien begynner i desember 1939, i London. Ikke i Berlin, som det har vært vanlig å tro. Det begynner ved nyttår med et hemmelig, diplomatisk spill mellom Europas mektigste stater. Ut fra dette vokser planer om å flytte hele storkrigen til Skandinavia, angrep på Sovjet, kombinert med innmarsj gjennom Narvik.

Gjennom dokumentariske referater blir vi med inn i Downing Streets hemmeligste forhandlinger, der Churchill på den ene siden av bordet ivrer for en provoserende pågang straks, mens utenriksministeren har andre og større planer. De taktiske overlegninger fra dag til dag fører frem til den overraskende okkupasjonen, som forløper så helt anderledes enn de hadde tenkt seg det. På denne bakgrunn blir okkupasjonen av Norge en vesentlig anderledes historie enn den de fleste nordmenn har vært vant til å forestille seg.

Hva består myten i? Hovedsaklig at Hitler var maktgal og besatte Norge ut fra ideologiske og strategiske motiver. I tilfellet Norge 1940 stemmer imidlertid dette ikke. Ser man derimot saken fra de alliertes side, fremtrer en utvidelse av krigen gjennom en aksjon i Norge som hensiktsmessig og logisk. Helt fra desember 1939 var det et uttalt ønske fra krigsregjeringen (War

Cabinet) i London å få tyskerne nordover - å provosere dem nordover - for dermed å få avlastet Vestfronten. - Dernest var London interessert i å få fart på krigen. I England var det arbeidsløshet og politisk uro overalt, uro som ville bli dempet hvis bare krigen kom i gang for alvor.

Og det tredje og ikke minst viktige poeng: Hvis tyskerne gikk inn i Norge, eller Skandinavia, kunne de allierte på sin side gå inn i Narvik som befriere og gå videre inn i Sverige til Kiruna og blåse opp malmgrubene for å forhindre at tyskerne fikk sin malm derfra.

Sovjet gikk inn i Finland 1. desember 1939. De allierte

hadde nå sitt påskudd til å gå inn i Narvik. Da ble også de videre planer konkrete. Det er ganske logisk at Hitler på dette tidspunkt ikke kunne sitte stille og se på. Selv om han var interessert i at Norge var nøytralt. Så sent som februar 1940 var det bare forberedende planlegging i forbindelse med Norge fra tyskernes side. Men etter «Altmark», da engelskmennene gikk i land i Jøssingfjorden uten at nordmennene skjøt, var det plutselig en annen situasjon. Da måtte Hitler ta truslen mot Norge alvorlig. Han fryktet at engelskmennene kunne gå mot Tyskland nordfra, og stolte ikke på at nordmennene ville holde en-

(Forts. side 8)

Takk til Karsten Sveen

Har Max Manus mistet gangsynet?

Av Skoldulv

I Aftenposten for 26. april viser Max Manus at han må ha problemer med gangsynet. Han er bestyrtet over at fenrik Karsten Sveen fra Biri skal delta i minnehøytideligheten på Dovre 8. mai. Sveen må utelukkes fordi han var antikommunist og meldte seg frivillig til Østfronten og tjenestegjorde til 1943. Manus mistenker, ja, går ut fra at Sveen var en ungdom uten politisk skoloring og at det var årsaken til at han meldte seg. Max Manus sier vel dette i beste mening. Han tenker vel kanskje at Sveen trenger en unnskyldning. Jeg tror at han setter tingene på hodet. Jeg synes at den kalde krigen og sammenbruddet i øst tyder på det. I følge leksikon deltok ikke Max Manus i kampene i Norge. Kanskje var han da på politisk skoloringskurs.

Karsten Sveen deltok og gjorde en meget solid innsats, ikke minst på Dovre. Derfor vil det være rimelig at han deltar også nå. Han var troppsjef i Bottheimkompa-

niet i april 1940 og førte forhandlingene med den tyske oberleutnant Herbert Schmidt etter at tyskerne var nedkjempet. Selvsagt skal Sveen delta, hvem ellers? Det forringer ikke hans innsats at han meldte seg frivillig for å være med å kjempe mot den Røde Arme.

Da vårt land ikke har funnet å kunne takke Sveen og hans venner for det, vil jeg gjøre det på vegne av 300.000 NS-barn og deres etterkommere. Det er med ærbødighet vi minnes de tusen som ikke kom tilbake.

Max Manus var alliert med bolsjevikene og må etter eget resonnement være med å dele ansvaret for de 60 millioner Stalin og hans drabant drepte. Det er også en del annen elendighet der borte. Han «burde jo ha visst».

Jeg tror jeg kjenner Karsten Sveen, og jeg regner med at han tenker i andre baner. Max Manus vil sikkert møte en åpen, garvet hand om de to skulle møtes, om det blir på Dovre eller ved et politisk om-skoloringskurs. Lurer på hvem som burde være lærer der?

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Tirsdag og onsdag kl. 11-15. Telefon: 22 56 10 34.

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO.